

มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96
แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
พ.ศ. 2535

อมเรศ นทีทอง

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พฤษภาคม 2561
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ ได้พิจารณา
งานนิพนธ์ของ อมเรศ นทีทอง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษา ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ดร.รัชณี แต่งอ่อน)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ดร.รัชณี แต่งอ่อน)

..... กรรมการ
(ดร.อรรัมภา ไวยमुख)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ทับอัตรานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่...24.... เดือน.....พฤษภาคม..... พ.ศ...2561.....

ประกาศคุณูปการ

การค้นคว้าวิจัยเพื่อทำงานนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยประสงค์ที่จะพัฒนากฎหมายอันเกี่ยวกับ
สิ่งแวดล้อม ซึ่งในปัจจุบันยังมีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำ
ความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ทั้งนี้
ผู้วิจัยได้รับความเมตตากรุณาจากท่านรองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. ประทีป ทัฬหีตันนทร์
ดร. อรรัมภา ไวยมุข และดร. รัชนี แดงอ่อน ที่ได้ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาชี้แนะ ตลอดจน
การปรับปรุงแก้ไขงานนิพนธ์เล่มนี้จนมีเนื้อหาที่ถูกต้องครอบคลุมตามที่กำหนดไว้

คุณค่าของงานนิพนธ์เล่มนี้หากมีคุณค่าต่อการศึกษาวิชานิติศาสตร์อยู่บ้าง ข้าพเจ้าขอ
น้อมนำเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา พระคุณของครูอาจารย์ ตลอดจนเพื่อนพี่น้องทุกคน
ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการศึกษาในระดับมหาบัณฑิต จนผู้วิจัยสามารถจัดทำงาน
นิพนธ์ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดีตามความมุ่งหมาย

อมเรศ นทีทอง

56921215: สาขาวิชา: กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา; น.ม. (กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา)
คำสำคัญ: มาตรา 96/ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ/ สิ่งแวดล้อม/
ความผิดอาญา

อมเรศ นทีทอง: มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (LEGAL MEASURES FOR DEFINING CRIME BASE FOR OFFENDES UNDER SECTION 96 OF PROMOTION AND CONSERVATION OF NATIONAL ENVIRONMENTAL QUALITY ACT)
คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์: อรรัมภา ไวยมุกษ์, Doteur en droit, 64 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

งานนิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งมลพิษต้องรับผิดชอบเมื่อมลพิษจากแหล่งมลพิษดังกล่าวรั่วไหลหรือแพร่กระจายและก่อให้เกิดความเสียหาย

จากการศึกษาพบว่า เมื่อเกิดการกระทำตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 นั้น แล้วนั้นยังไม่มีฐานความผิดทางอาญาเพื่อกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิด แม้พฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่สมควรจะถูกลงโทษทางอาญาเมื่อได้พิจารณาจาก วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการนิบัญญัติทางอาญาสารบัญญัติและแนวคิดของการกำหนดปริมาณโทษของกฎหมายอาญาสารบัญญัติแล้วก็ตาม ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและเครือรัฐออสเตรเลียอีกด้วย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 111/1 ในหมวด 7 บทกำหนดโทษแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยบัญญัติให้การกระทำตามมาตรา 96 มีความรับผิดและต้องรับโทษในทางอาญาด้วย

56921215: MAJOR: CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; LL.M. (CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY)

KEYWORDS: SECTION 96/ PROMOTION AND CONSERVATION OF NATIONAL ENVIRONMENTAL QUALITY ACT/ ENVIRONMENTAL/ CRIMINAL

AMMARES NATEETONG: LEGAL MEASURES FOR DEFINING CRIME BASE FOR OFFENDES UNDER SECTION 96 OF PROMOTION AND CONSERVATION OF NATIONAL ENVIRONMENTAL QUALITY ACT. ADVISORY COMMITTEE: AWRUMPA WAIYAMUK, DOTEUR EN DROIT, 64 P. 2017

This thesis investigated the legal measures in defining criminal offense bases for criminals under Section 96 of Promotion and Conservation of National Environmental Quality Act which the provisions related to the owners or occupiers of sources of pollution having to take responsibilities when pollution from such pollution sources was leaking or spreading and causing of damage.

The study found that when the action had been already followed the Promotion and Conservation of National Environmental Quality Act, Section 96, but there were no crime bases in criminal acts to impose penalty to wrongdoer, even though such behavior deserves to be punished by criminal act when it considered from general purpose of criminal legislation, commandment, and concepts of determining the periphery of criminal law. This study also has been compared to the laws of Japan and the Commonwealth of Australia.

Researchers recommended to additional amendment of the Promotion and Conservation of National Environmental Quality Act, B.E. 2535 with regard to adding the provisions of Section 111/1 of Chapter 7, penalty section of Promotion and Conservation of National Environmental Quality Act by legislation of actions under Section 96 being liable and punishable by criminal law.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
สมมติฐานของการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	5
ความหมายของกฎหมายสิ่งแวดล้อม	5
สภาพของปัญหาสิ่งแวดล้อม	6
หลักการอันเป็นพื้นฐานในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม	12
ทฤษฎีอาญาและกฎหมายอาญาสารบัญญัติ	21
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา	28
แนวคิดการก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดทางอาญา	31
3 หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	38
ความรับผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2535	38
ความรับผิดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ความรับผิดชอบทางอาญากับการก่อมลพิษของต่างประเทศ	49
4 วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	54
5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	61
สรุปผลการวิจัย	61
ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	63
ประวัติย่อของผู้วิจัย	64

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์และประเทศชาติทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต สิ่งแวดล้อมทำให้โลกเข้าใกล้คนมากยิ่งขึ้น มนุษย์ทุกคนจึงต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติจนกระทั่งแนวความคิดดังกล่าวได้เกิดหลักการเพื่อการร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติคือหลักความรับผิดชอบร่วมกันแต่แตกต่างกัน (Common but differentiated responsibility) หลักคิดพื้นฐานนี้ได้กลายมาเป็นพื้นฐานของแนวคิดที่รัฐทุกรัฐต้องรับผิดชอบในสิ่งแวดล้อมร่วมกันซึ่งเรียกว่า หลักความรับผิดชอบของรัฐและก่อให้เกิดการลงนามร่วมกันของนานาประเทศในปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 (Rio declaration, 1992 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลัย, 2542) โดยรัฐที่พัฒนาแล้วต้องเป็นผู้นำในการรับผิดชอบต่อความเสื่อมสลายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งในการดำเนินการเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหานั้นเรื่องดังกล่าวอีกด้วย ประเทศต่าง ๆ ที่ร่วมลงนามในปฏิญญาริโอจะต้องปฏิบัติตามบทที่ 15 ของปฏิญญาดังกล่าว คือ “รัฐพึงต้องกำหนดมาตรการในการป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ” อันเรียกต่อมาว่าหลักการป้องกันล่วงหน้า กล่าวคือ ทุก ๆ รัฐจะต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันเป็นหลักในการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่หากเกิดความเสียหายแล้วยากที่จะกลับคืนดังเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิมได้ (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2556, หน้า 49) โดยการป้องกันล่วงหน้านี้รวมไปถึงการที่รัฐออกมาตรการส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การออกกฎหมายเกี่ยวกับการมาตรฐานของน้ำ อากาศ ขยะอุตสาหกรรม การขนส่ง วัตถุอันตรายที่จะไม่ก่อให้เกิดเป็นมลพิษ

ซึ่งเมื่อโลกพัฒนาระบบอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องและส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในอุตสาหกรรม หรือการเกิดมลพิษเมื่อเครื่องจักรทำงานในงานผลิต รวมไปถึงของเสียที่เกิดจากกิจกรรมดังกล่าวที่ก่อให้เกิดมลพิษหากไม่ใช้วิธีการบำบัดที่เหมาะสม ในระยะแรกนั้นการที่ทรัพยากรธรรมชาติสูญเสียไปถือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินของรัฐ หรือเอกชน ที่ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้เพราะไม่ได้กระทำความผิดต่อเนื้อตัว ร่างกาย เสรีภาพของบุคคล แต่ต่อมาแนวคิดและปฏิกิริยาของสังคมที่มีต่อการกระทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยมองว่าการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สังคมควรประณามและลงโทษ และเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต สุขภาพ ทรัพย์สิน รวมไปถึงการก่อมลพิษที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนต่อไปจึงต้องให้การก่อให้เกิด

ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดทางอาญา (เอกชัย ฤทธิศักดิ์, 2539, หน้า 63 อ้างถึงใน กนกวรรณ วงศ์กีวี, 2553, หน้า 6)

สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมวด 7 บทกำหนดโทษ ที่กำหนดให้การกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมมีโทษทางอาญา แต่ทั้งกลับพบว่าบทกำหนดโทษทางอาญายังมีบางเรื่องที่เหมาะสมควรต้องกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาแต่ยังไม่ได้บัญญัติไว้ อันได้แก่มาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งกำหนดให้ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางแพ่งในมลพิษที่เกิดขึ้น โดยเคร่งครัด การก่อมลพิษดังกล่าวกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งไว้แต่สมควรที่จะบัญญัติให้มีความผิดในทางอาญาด้วยอันมีสาเหตุจากการกระทำละเมิดดังกล่าวผู้กระทำความผิดมักเป็นนิติบุคคลที่ปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมเพื่อกิจการของตน และไม่เกรงกลัวที่จะต้องรับผิดชอบทางแพ่งเพราะใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะรู้ผลแพ้ชนะคดี ซึ่งการแพ้ชนะคดีในทางแพ่งนั้นมุ่งให้ผู้เสียหายต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมไม่ใช่การลงโทษ และเมื่อนิติบุคคลไม่สามารถชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้ก็เพียงแต่ปิดกิจการ หรือล้มละลาย แล้วจัดตั้งใหม่ การกระทำดังกล่าวทำให้ผู้ได้รับผลร้ายจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษได้รับความเสียหาย และเกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมในสังคมหากไม่มีการลงโทษการกระทำที่จะนำมาซึ่งความแตกแยก แบ่งชนชั้น โดยจะกลายเป็นสังคมคนรวยทำอะไรไม่ผิด การกระทำเกี่ยวกับการก่อมลพิษดังกล่าวได้เกิดขึ้นในประเทศไทยหลายครั้งและเกิดการเดินขบวนประท้วงหลายครั้ง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่าควรกำหนดให้มาตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย ทั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางอาญาสิ่งแวดล้อม และศึกษาตัวอย่างกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษของประเทศญี่ปุ่นและออสเตรเลียประกอบการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
2. เพื่อศึกษาข้อกฎหมายเกี่ยวกับฐานความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ประเทศญี่ปุ่นและเครือรัฐออสเตรเลีย
3. เพื่อการวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายและการหาแนวทางที่จะกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
4. เพื่อได้ข้อสรุปและเสนอแนะ

สมมติฐานการวิจัย

การกระทำความผิดในคดีมลพิษทางสิ่งแวดล้อมปัจจุบันยังมีอยู่อย่างต่อเนื่องในประเทศไทยแต่ทั้งนี้การกระทำดังกล่าวไม่มีการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด อันเนื่องมาจากมาตรการมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดทางอาญา จึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมประชาชน และภาครัฐ จากการกระทำดังกล่าวนี้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้จำกัดขอบเขตของการศึกษาฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตาม มาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยศึกษาวิเคราะห์จาก ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รวมไปถึงการศึกษาเปรียบเทียบกับฐานความผิดทางอาญาสำหรับคดีมลพิษในประเทศญี่ปุ่นและประเทศออสเตรเลีย เพื่อเป็นการหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาวิจัยโดยค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเชิงวิเคราะห์ทางนิติศาสตร์ (Legal analysis) จากเอกสารตำราวิชาการ บทความ งานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ระเบียบข้อบังคับนโยบายมาตรการและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการบังคับทางอาญาในคดีสิ่งแวดล้อม ศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ เช่น กรมควบคุมมลพิษ กรมทรัพยากรน้ำ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ของการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
2. ได้ทราบถึงข้อกฎหมายเกี่ยวกับฐานความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ประเทศญี่ปุ่นและเครือรัฐออสเตรเลีย

3. ได้ทราบถึงปัญหาข้อกฎหมายและการหาแนวทางที่จะกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

4. ได้ทราบถึงข้อสรุปและเสนอแนะ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำ ความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

บทนี้จะได้กล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดฐานความผิดทางอาญา
สิ่งแวดล้อม ว่าการกระทำเช่นใดคือการกระทำความผิดทางอาญา ที่มาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ
สิ่งแวดล้อม และการกำหนดโทษทางอาญาในคดีมลพิษนั้น ดังต่อไปนี้

ความหมายของกฎหมายสิ่งแวดล้อม

ความหมายของคำว่า สิ่งแวดล้อม นั้น มีความสำคัญมาก เนื่องจากจะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึง
กรอบหรือขอบเขตแห่งปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าได้ครอบคลุมไปในเรื่องอะไรที่เป็นสิ่งแวดล้อมบ้าง
เพราะฉะนั้น กฎหมายสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศจะให้คำนิยามคำว่า “สิ่งแวดล้อม” เอาไว้
เพื่อที่จะบ่งบอกให้รู้ว่าเนื้อหาทางกฎหมายใช้บังคับกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องใด ซึ่งบางประเทศที่มี
กฎหมายสิ่งแวดล้อมเฉพาะด้าน เช่น กฎหมายว่าด้วยมลพิษทางอากาศ หรือ กฎหมายมลพิษทางน้ำ
ก็จะมีการให้ความหมายไว้เฉพาะตามของเขตและวัตถุประสงค์ของกฎหมายนั้น ๆ และบาง
ประเทศที่มีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมพื้นฐาน หรือกฎหมาย
สิ่งแวดล้อมลักษณะเบ็ดเสร็จ (Comprehensive) ที่รวมเอาปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ เข้าไว้ใน
ฉบับเดียว ก็จะต้องมีคำนิยามความหมายของคำว่า สิ่งแวดล้อม เอาไว้ให้ชัดเจน เพื่อบ่งบอกถึง
ขอบเขตของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กฎหมายฉบับนั้นประสงค์จะบังคับใช้ไปถึง

สำหรับความหมายขอคำว่า สิ่งแวดล้อม นั้น มีตัวอย่างกฎหมายสิ่งแวดล้อมบางประเทศ
ที่น่าจะได้ทราบเป็นต้นว่า

พระราชบัญญัติการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของประเทศแคนาดา (The Canadian
Environmental Protection Act, 1988 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) ของประเทศแคนาดา ได้
ให้ความหมายของคำว่า สิ่งแวดล้อม คือ ส่วนประกอบของโลกและรวมถึง

1. อากาศ พื้นดิน และน้ำ
2. บรรยากาศทุกชั้น
3. อินทรีย์และอนินทรีย์สาร และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย และ
4. ระบบทางธรรมชาติที่รวมส่วนประกอบในข้อ 1 ถึง ข้อ 3 ด้วย

ความหมายของ สิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมของคานาดานั้นครอบคลุมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีลักษณะเป็นการให้ความหมายอย่างกว้าง

พระราชบัญญัติการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (The Environmental Protection Act, 1974 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) ของประเทศออสเตรเลีย ได้ให้ความหมายของ สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งที่อยู่ล้อมรอบมนุษย์ ไม่ว่าจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์แต่ละบุคคลหรือต่อกลุ่มชนที่อยู่รวมกันในสังคมหรือไม่ก็ตาม

ความหมายที่ปรากฏในกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศออสเตรเลีย มีลักษณะการให้ความหมายที่ชัดเจนมากขึ้น โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มนุษย์จะได้รับจากสิ่งแวดล้อมด้วย

พระราชบัญญัติคุณภาพสิ่งแวดล้อม (The Environmental Quality Act, 1974 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) ของประเทศมาเลเซีย ให้คำนิยาม สิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัจจัยทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ประกอบด้วย ดิน น้ำ บรรยากาศ อากาศ เสียง กลิ่น รส และปัจจัยทางชีวภาพของความสวยงาม

เมื่อเทียบกับความหมายของ 2 ประเทศแล้ว ความหมายของกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาเลเซียจะครอบคลุมกว้างขวางกว่า เพราะได้รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเป็นทั้งนามธรรมและรูปธรรม (United Nation Environment Programme (UNEP), 1997 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542, หน้า 3-4)

สำหรับประเทศไทยได้บัญญัติความหมายของ สิ่งแวดล้อม ไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเบ็ดเสร็จไว้ในมาตรา 4 คือ

สิ่งแวดล้อม หมายความว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น

คุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายความว่า คุณภาพของธรรมชาติ อันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ

มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายความว่า ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และสภาวะอื่น ๆ ของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, 2535)

สภาพของปัญหาสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมนั้นจากความหมายที่อาจจะกล่าวได้ว่าหมายถึงทุกสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราดังนั้นเมื่อประเทศแต่ละประเทศต่างพัฒนาอุตสาหกรรมโดยการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้

สิ่งแวดล้อมก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคม โดยเฉพาะกิจกรรมบางอย่างอาจจะก่อให้เกิดมลพิษได้จนเกิดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหามลพิษ

ปัญหามลพิษ (Pollution) ที่เกิดจากกิจกรรมทางอุตสาหกรรมนั้น นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหรือในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงอย่างมาก รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งถือว่ารัฐบาลและประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหายะเป็นพิษ ปัญหาน้ำเน่า ปัญหาการจราจร ปัญหาสารเคมีตกค้าง ปัญหายะเป็นพิษ ปัญหาน้ำเน่า ปัญหาการจราจร ปัญหาสารเคมีตกค้าง ปัญหาแรงงาน ปัญหาอากาศและเสียงเป็นพิษ ปัญหาเหล่านี้จะมีผลกระทบอะไรบ้างที่จะมาบ่งชี้ความเป็นมลพิษในสังคมไทย

มลพิษทางอากาศ

ไม่มีใครปฏิเสธว่า อากาศ คือ ปัจจัยสำคัญประการแรกของการมีชีวิตอยู่ ปัจจุบันอากาศที่ดีและบริสุทธิ์เหมาะสำหรับการหายใจกำลังจะหมดไปทุกที โดยเฉพาะตามเมืองใหญ่ ๆ ที่มีประชาชนอยู่หนาแน่นและมีจราจรคับคั่งมักจะประสบปัญหามลภาวะอากาศเป็นพิเศษ

การแก้ไขปัญหามลพิษในอากาศมิใช่เรื่องง่ายที่จะมอบหมายให้ใครคนใดคนหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบแต่ผู้เดียว เพราะจะทำให้การดำเนินการแก้ไขเป็นไปได้ยากลำบาก หากภาครัฐ เอกชน ตลอดจนประชาชนทุกคน ต่างมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลภาวะอากาศคงไม่ยากที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว

ควันพิษที่ก่อให้เกิดมลพิษในอากาศจากรถยนต์ เกิดขึ้นจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงไม่หมดได้แก่ ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ (CO) สูงเกินมาตรฐาน ก๊าซไฮโดรเจน (HO) และก๊าซไนโตรเจนออกไซด์ (HC) สารตะกั่ว สารกำมัน หรือก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (NOX) ก็มีมากจนเป็นพิษต่อสุขภาพ

ควันพิษและฝุ่นละอองมีพิษร้ายแรงต่อสุขภาพ

ก. ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ มีฤทธิ์แย่งเม็ดเลือดแดงกับออกซิเจน ทำให้เวียนศีรษะ คลื่นไส้ หลุดคลุมอักเสบ ทำลายปอด หัวใจ ระบบสมอง หากได้รับควันพิษมากอาจถึงตายได้

ข. ก๊าซไฮโดรคาร์บอน ทำลายระบบทางเดินหายใจ ทำให้ปอดบวม เสมหะมีเลือด ทุกลมอักเสบ อ่อนเพลีย โลหิตจาง และทำให้เป็นมะเร็งที่ปอด

ค. ผงคาร์บอน สร้างความระคายเคืองต่อระบบหายใจให้อายุสั้นลงได้

ง. สารประกอบตะกั่ว ทำให้ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย โลหิตจาง ทำลายเนื้อเยื่อสมอง ทำลายระบบทางเดินหายใจ สะสมในกระดูกของทารก ซึ่งถ่ายทอดจากมารดา หากได้รับปริมาณมากอาจถึงตายได้ (อุดม ศุภกิจ, 2542, หน้า 19-21)

โรงงานอุตสาหกรรม

ประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นตัวอย่างที่สมควรจะศึกษาเป็นแบบอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่มีเงินได้จากผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ส่งออกขายยังตลาดทั่วโลก อันนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางตรงคือรายได้และเศรษฐกิจที่ดี จนกระทั่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่มีอำนาจต่อรองในทางระหว่างประเทศสูง เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลประโยชน์ทางอ้อม คือ การสร้างงานแก่ประชาชนในประเทศ ทำให้มีการโยกย้ายงานจากภาคการเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมาก ทำให้ภาวการณ์จ้างงานกว้างขวางออกไป ผลที่ตามมาคือ รายได้ประชาชาติเพิ่มสูงขึ้น ด้วยผลประโยชน์ที่เห็นได้ชัดนี้เองจึงทำให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย รวมทั้งประเทศไทยด้วย ต่างก็มุ่งหวังที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมให้ได้

อย่างไรก็ตาม ผลพวงติดตามมาอีกด้านหนึ่งของการพัฒนาอุตสาหกรรม ก็คือ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น เยอรมัน สหรัฐอเมริกา เป็นตัวอย่างในภาพด้านลบด้านนี้เช่นกัน กล่าวคือประเทศเหล่านั้นแม้จะร่ำรวยด้วยฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ก็ร่ำรวยด้วยมลพิษจากอุตสาหกรรม ดังเช่นประเทศญี่ปุ่นเคยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตจากปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม ที่ส่งผลร้ายแรงถึงขั้นทำลายชีวิต สุขภาพอนามัย และทรัพย์สิน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ จนเป็นที่ประจักษ์ไปทั่วโลก โดยเฉพาะนักสิ่งแวดล้อมทั้งหลายต่างรู้จักโรคมินามาตะ โรคอิไต-อิไต โรคหอบหืด และอีกหลายโรคที่มีผลมาจากโรงงานอุตสาหกรรมเคมีที่คร่าชีวิตชาวญี่ปุ่นมาแล้วมากมาย

มลพิษทางน้ำ

มลพิษทางน้ำเป็นสภาวะการณ์ของน้ำที่มนุษย์เคยได้ใช้เพื่ออุปโภคบริโภค หรือน้ำที่สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ สามารถอาศัยอยู่ได้ กลับต้องมาแปรเปลี่ยนสภาพเสื่อมโทรมลง โดยคุณภาพน้ำต่ำกว่ามาตรฐานที่สิ่งแวดล้อมจะรับได้ เนื่องจากถูกปนเปื้อนด้วยมลพิษต่าง ๆ จากการประกอบกิจการอุตสาหกรรม โดยมีลักษณะของน้ำเสียที่สามารถจะสัมผัสได้ คือ มีสีแตกต่างจากสีปกติตามธรรมชาติ เช่น มีสีดำ สีน้ำตาลเข้ม มีกลิ่นเหม็น มีตะกอนขุ่นข้น เป็นต้น

เสียง และความสั่นสะเทือน

ส่วนใหญ่มารจาก โรงงานอุตสาหกรรมบางประเภท เช่น โรงงานผลิตกระป๋อง โรงงานเคาะฟันสิโรยนต์ โรงพิมพ์ โรงงานที่ใช้เครื่องจักรที่ก่อให้เกิดเสียงดัง และสถานที่ก่อสร้างอาคารเสียงที่ดังมากเกินไปจะส่งผลต่อสุขภาพของผู้ได้ยินได้ฟัง ทั้งทางกายและจิตใจ เช่น อาจจะเป็นที่มา

ของโรคความดันโลหิต ทำให้เกิดภาวะตั้งเครียด ซึ่งกระตุ้นผิดปกติ เกิดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อนอนไม่หลับ เป็นต้น

ขยะอุตสาหกรรม

หรืออีกนัยหนึ่งกากของเสียที่เป็นพิษที่จำเป็นจะต้องใช้วิธีการกำจัดโดยเฉพาะ และโดยวิธีการพิเศษ ขยะอุตสาหกรรมนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะต้องรับเร่งจัดการให้โดยถูกต้องตามหลักวิชาการและความปลอดภัย เพราะมีฉะนั้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

วัตถุอันตราย

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยหวังว่าจะให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ที่มีเงินได้หลักมาจากสินค้าที่ส่งขายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วนี้เองไทยได้ใช้สารอันตรายในปริมาณที่มาก กล่าวคือ มีการนำเข้าสารอันตรายทั้งในรูปแบบเคมี อินทรีย์ และสารอนินทรีย์จากต่างประเทศมาใช้เป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต สิ่งที่เป็นผลพวงตามมาก็คือ อันตรายจากสารเคมีที่เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรม และผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังปรากฏจากสถิติงานกองทุนทดแทนที่ระบุว่า มีผู้ได้รับสารพิษและเกิดอันตรายอย่างเฉียบพลัน ที่ส่งผลให้ถึงขั้นเสียชีวิต และสูญเสียอวัยวะบางส่วน และมีแนวโน้มว่าจำนวนผู้ได้รับอันตรายจากสารพิษจะเพิ่มขึ้น

2. เกษตรกรรม

โดยลักษณะสภาพทางภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศแล้ว ไทยเป็นประเทศที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะเป็นประเทศเกษตรกรรม ที่ผลิตอาหารเลี้ยงประชากรประเทศอื่น ๆ ซึ่งในอดีตการเกษตรของไทย ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ จะทำเป็นกิจการเล็ก ๆ เพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น การจำหน่ายจะทำเมื่อมีของเหลือจากการบริโภคแล้ว ในระยะต่อมา จนปัจจุบัน สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปในรูปของการเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์มากขึ้น จนปัจจุบันเกษตรกรรมจะเป็นรูปแบบของเชิงพาณิชย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งผลที่ตามมาก็คือความจำเป็นที่ต้องเร่งและเพิ่มผลผลิตทั้งทางการเกษตร และการปศุสัตว์ ดังนั้นจึงมีการนำเอาเทคโนโลยี การขยายพันธุ์ การใช้ปุ๋ยเคมี และอาหารเสริม เพื่อให้เกิดผลผลิตได้เต็มที่ มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไปจากธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การใช้ปุ๋ยเคมีชนิดต่าง ๆ เพื่อเร่งการเจริญเติบโตและเพิ่มผลผลิต เช่น ใช้ปุ๋ยที่มีส่วนประกอบของไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และ โพแทสเซียม เพื่อเพิ่มปริมาณธาตุอาหารให้แก่พืช แต่ในทางกลับกัน เป็นผลร้ายต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากหากใช้มากเกินไปจะทำให้สารเหล่านั้นตกค้างบนดิน เมื่อดินถูกน้ำชะล้างก็จะไหลติดไปกับน้ำเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมากทำให้ลดปริมาณออกซิเจนในน้ำน้อยลง และหากน้ำขาดออกซิเจนแล้วจะทำให้ให้น้ำเน่าเสียได้

สำหรับฆ่าแมลง หรือยาปราบวัชพืชนั้น ในอดีตเกษตรกรรมนิยมใช้สารเคมีตระกูล ออร์กาโรคลอรีน (Organochlorine) เพราะมีคุณภาพดี ประสิทธิภาพสูง คงทนอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นาน สารเคมีตระกูลนี้ได้แก่ ดีดีที และดีลดีรลิน เป็นต้น แม้ปัจจุบันจะได้เลิกใช้แล้วเพราะมีผลร้ายแรงต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม แต่สารเคมีประเภทเหล่านี้ยังคงตกค้างอยู่ในสิ่งแวดล้อม เช่น ในดิน เป็นเวลา 10 ปี ถึง 30 ปี

ผลกระทบที่ได้รับจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีดังกล่าว ส่งผลร้ายต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ หากมนุษย์และสัตว์รับเอาสารพิษเข้าไป จะมีอาการรุนแรงขนาดใด ขึ้นอยู่กับปริมาณของสารพิษ และระยะเวลาที่รับเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งจะมีอาการเฉียบพลัน หากรับเอาไปปริมาณในครั้งเดียว หรือมีอาการเป็นพิษเรื้อรัง หากสะสมอยู่ในร่างกายทีละน้อยและต่อเนื่องเป็นเวลานาน และหากสารพิษเหล่านั้นตกลงไปในน้ำ อาจมีผลให้ปลาและสัตว์น้ำตาย เหล่านี้เป็นต้น

3. ชุมชน

ชุมชนที่มีคนอยู่อย่างหนาแน่น ย่อมเป็นแหล่งที่มาของปัญหามลพิษ ที่เห็นได้ชัดคือ ปัญหาน้ำเสียจากการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นต้นว่า การซักล้าง การทำอาหาร การอาบน้ำ ฯลฯ น้ำที่ใช้แล้วจะไหล โดยตรงลงสู่ท่อระบายน้ำของแต่ละบ้าน แล้วไหลไปสู่แหล่งน้ำสาธารณะใกล้เคียง เช่น คู คลอง แม่น้ำ น้ำที่ใช้แล้วเหล่านี้จะมีสิ่งสกปรกเจือปนอยู่ด้วยเช่น ไขมัน สารเคมี ขยะ ดังนั้น น้ำที่ใช้แล้วจากชุมชนที่ยังไม่ได้ผ่านระบบบำบัดน้ำเสียก่อนลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะแล้ว จะเป็นเหตุแห่งความเน่าเสียของแหล่งน้ำสาธารณะนั้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้น มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่า จะต้องผ่านการบำบัดจนได้มาตรฐานคุณภาพน้ำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แล้วจึงปล่อยออกสู่แหล่งน้ำสาธารณะได้ ในขณะที่น้ำเสียจากชุมชนยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เช่นเดียวกับน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ทั้ง ๆ ที่ชุมชนก็เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษแหล่งหนึ่ง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความไม่พร้อมในการจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ทำให้ยังไม่มีการบำบัดน้ำเสียชุมชนอย่างกว้างขวาง จะมีก็เพียงบางท้องถิ่น เช่น ที่เทศบาลตำบลป่าตอง จังหวัดภูเก็ต และเมืองพัทยา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีแนวความคิดที่ชัดเจนแล้วว่า หากได้มีการบำบัดน้ำเสีย หรือน้ำที่ใช้แล้วของชุมชน ก่อนที่จะปล่อยออกสู่แหล่งน้ำสาธารณะแล้วจะช่วยลดปัญหาน้ำเน่าเสียลงไปได้มากและก็เป็นที่น่ายินดีว่ามีกรนำเอาแนวความคิดนี้ลงไปสู่ภาคปฏิบัติแล้ว แต่ปัญหาที่ตามมาคือ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการบำบัดน้ำเสีย จะต้องตกเป็นภาระของประชาชน ภายใต้หลัก ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter pays principle: PPP) ซึ่งจำเป็นจะต้องหาวิธีการที่เหมาะสมและกำหนดอัตราที่เป็นธรรม ที่ประชาชนทุกชนชั้นจะรับภาระนี้ได้

ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนอีกปัญหาหนึ่งก็คือ ขยะ ขยะที่มีปริมาณมากเกินกว่าที่จะกำจัดให้หมดสิ้นไปได้ ย่อมเป็นปัญหาการตกค้างของขยะที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาขยะนั้น เมืองใหญ่ ๆ ทั่วโลก เช่น เยอรมัน ญี่ปุ่น คานาดา สหรัฐอเมริกา ฯลฯ รวมทั้งประเทศไทยต่างต้องเผชิญกับปัญหาขยะทั้งสิ้น

ปัญหาขยะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวคนมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะทุกคนเป็นผู้ผลิตขยะ เป็นผู้ทิ้งขยะ และเป็นผู้ที่ต้องเผชิญกับผลกระทบจากปัญหาขยะ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค และเป็นบ่อเกิดแห่งโรคภัยไข้เจ็บ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคติดต่อ เช่น หนู แมลงสาบ แมลงวัน ฯลฯ ขยะจึงเป็นแหล่งสะสมมลพิษที่เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่ประชาชนทุกคนรังเกียจในกลิ่นเหม็น และความสกปรก ซึ่งแน่นอนว่าไม่มีใครต้องการเผชิญกับมัน โดยเฉพาะให้มีขยะอยู่ใกล้บ้าน ดังเช่นคำกล่าวของชาวอเมริกันที่ว่า Not in my back yard หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า WNIMBY หรืออีกนัยหนึ่งคือ อย่าให้มาอยู่ใกล้บ้านฉัน เพราะฉะนั้น เมื่อใดก็ตามที่มีข่าวแพร่หลายออกไปว่าจะมีการจัดทำที่ฝังกลบ (Landfill) เพื่อรองรับขยะขึ้นที่บริเวณใด ก็จะได้รับ การต่อต้านจากชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณนั้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะประชาชนไม่เชื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้ว่าจะมีประสิทธิภาพเพียงพอ ที่จะป้องกันหรือกำจัดปัญหากลิ่นเหม็น ความสกปรก และแหล่งสะสมเชื้อโรคได้ แม้จะมีการสร้างที่ฝังกลบขยะประเภทถูกสุขอนามัยก็ตาม

ในการจัดการขยะนั้นส่วนใหญ่มักจะมองไปถึงการใช้วิธีการหรือเทคโนโลยี หรือเครื่องมือในการกำจัดขยะที่ทันสมัยเช่น ใช้เตาเผาขยะ หรือวิธีการฝังกลบ หรือใช้วิธีการทำปุ๋ยหมัก ซึ่งวิธีการเหล่านั้นล้วนแล้วแต่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเตาเผาขยะ หากไม่มีประสิทธิภาพสูงมากพอแล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดสารไดออกซิน (Dioxin) ซึ่งส่งผลให้เกิดโรคมะเร็งในมนุษย์ได้ นอกจากนั้นยังมีราคาบำรุงรักษาแพงในขณะที่การฝังกลบก่อให้เกิดปัญหากลิ่น ความสกปรกและน้ำเสีย ส่วนปุ๋ยหมักทำให้เกิดปัญหากลิ่นเหม็นและแมลงวัน นี่เป็นเพียงตัวอย่างของปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะ การใช้วิธีการในลักษณะนี้เป็นการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาที่ปลายเหตุ น่าจะทำการที่ต้นเหตุมากกว่า นั่นคือ การลดปริมาณขยะ ณ จุดกำเนิดขยะ ซึ่งหมายถึงการพยายามหาวิธีการที่จํานำขยะมาใช้ให้ได้มากที่สุด

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมานั้น จัดเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมจากมลพิษที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งนอกจากนี้แล้ว ยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมอีกด้านหนึ่ง คือ ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีผลมาจากการกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์น้ำ การบุกรุกป่า การเผาป่า การปล่อยมลพิษไปทำลายทรัพยากรเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหามลพิษหรือปัญหาทรัพยากรที่ถูกทำลาย ล้วนแล้วแต่จะต้องมีมาตรการเหมาะสมในการจัดการ เพื่อผลในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่สำหรับลูกหลานในอนาคต (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542, หน้า 7-14)

หลักการอันเป็นพื้นฐานในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

1. หลักความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility)

จากตราสารระหว่างประเทศที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ ปฏิญญาสตอกโฮล์มแห่งการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ค.ศ. 1972 (Stockholm declaration, 1972 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) หรือปฏิญญาสตอกโฮล์ม ค.ศ. 1972 และปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 (Rio declaration, 1992 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) หรือปฏิญญาริโอ ค.ศ. 1992 ที่ได้วางรากฐานของกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศไว้ในปัจจุบัน โดยที่ปฏิญญาทั้ง 2 ฉบับ มีหลักการประการหนึ่งที่เหมือนกันคือ ได้รับรองถึงสิทธิของรัฐอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐ ในอันที่จะแสวงหาและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรดังกล่าวภายใต้นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและแผนการพัฒนาของรัฐ ในขณะที่เดียวกันรัฐก็มีพันธกรณีระหว่างประเทศในอันที่จะไม่สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนอันเป็นผลมาจากกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเขตอำนาจแห่งชาติหรือการควบคุมของรัฐของตน ดังปรากฏในข้อบทที่ 21 ของปฏิญญาสตอกโฮล์ม ค.ศ. 1972 ที่ได้รับรองสิทธิและกำหนดพันธกรณีของรัฐในเรื่องดังกล่าวไว้ ดังนี้

รัฐภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติและกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศ มีอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐภายใต้นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของรัฐ และมีความรับผิดชอบเพื่อให้แน่ใจว่ากิจกรรมต่าง ๆ ภายในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐหรือภายใต้การควบคุมของรัฐจะไม่สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐอื่น หรือต่อบริเวณที่อยู่นอกเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐตน (Stockholm declaration on human environment, 1972 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

หลักการของปฏิญญาฯ ดังกล่าวเป็นการยืนยันถึงสิทธิในอธิปไตยของรัฐในการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรของตนว่าสามารถกระทำได้ภายในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐ โดยมีเงื่อนไขว่าในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวจะต้องไม่ก่อให้เกิดหรือสร้างความเสียหายต่อรัฐอื่นหรือต่อบริเวณที่อยู่นอกเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐใด ๆ หรือไม่ใช้สิทธิอธิปไตยเช่นว่านั้นในทางที่ผิด ในส่วนของวิธีการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรดังกล่าว นั้น ข้อบทที่ 5 ของปฏิญญาสตอกโฮล์ม ค.ศ. 1972 ได้กำหนดหลักการเพิ่มเติมสำหรับทรัพยากรที่ไม่สามารถฟื้นฟูได้อีก โดยเฉพาะในทรัพยากรประเภทแร่ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน หรือก๊าซธรรมชาติของโลกว่า จะต้องใช้ในลักษณะที่คำนึงถึงอันตรายจากการขาดแคลนในอนาคต และที่จะประกันได้ว่าประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรนั้น ได้ถูกแบ่งปันกันโดยมนุษยชาติทั้งหมด

หลักการเดียวกันนี้ได้รับการยืนยันโดยปฏิญญากรุงริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ในข้อบทที่ 2 ที่ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันกับปฏิญญากรุงสตอกโฮล์มแห่ง

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ค.ศ. 1972 หลักการของปฏิญญาทั้งสองฉบับนี้ ได้กำหนดความเชื่อมโยงบทบาทของรัฐในอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับพันธกรณีของรัฐในอันที่จะไม่สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อรัฐหรือต่อบริเวณที่อยู่นอกเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐใด ๆ ซึ่งถือเป็นแม่แบบในเรื่องสิทธิและความรับผิดชอบของรัฐต่อพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และจากพันธกรณีดังกล่าวทำให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินมาตรการเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม หรือหลีกเลี่ยงการกระทำหรือการอนุญาตในกิจกรรมใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดหรือสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเช่นว่านั้นได้

พันธกรณีระหว่างประเทศของรัฐในอันที่จะไม่สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐอื่น หรือต่อบริเวณที่อยู่นอกเขตอำนาจของรัฐใด ๆ เป็นการกำหนดให้รัฐต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อกิจกรรมใด ๆ ที่อยู่ในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐหรือที่อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐในกรณีที่เกิดกิจกรรมเหล่านั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐอื่น หรือต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตอำนาจของรัฐใด ๆ อันได้แก่ เขตบรรยากาศ ชั้นโอโซน และเขตทะเลหลวง เป็นต้น ความเสียหายที่ว่านี้ หมายความว่าความเสียหายในทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำทั้งที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงลักษณะและขอบเขตของความเสียหายเป็นหลัก กล่าวคือ ความเสียหายนั้นจะต้องมีผลกระทบในวงกว้าง มีลักษณะค่อนข้างรุนแรง และมีปริมาณที่มากพอควร โดยรวมถึงความเสียหายที่เกิดจากกิจกรรมของเอกชนที่อยู่ในความควบคุมของรัฐ และโดยที่รัฐนั้นมิได้จัดการควบคุมที่ดีพอจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายดังกล่าวขึ้น พันธกรณีของรัฐดังกล่าวนี้ เป็นหลักขั้นพื้นฐานในการกำหนดตัวผู้รับผิดชอบในความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมข้ามแดนในเบื้องต้น

2. หลักความรับผิดชอบร่วมกันแต่แตกต่างกัน (Common but differentiated responsibility)

หลักความรับผิดชอบร่วมกันแต่แตกต่างกันนี้มีพัฒนาการมาจากแนวความคิดที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นสมบัติร่วมกันของมหาชน ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในการเข้าถึง ใช้นโยบายและที่จะดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมกันปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้ไว้ รวมทั้งมีหน้าที่ที่จะไม่สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรดังกล่าวอีกด้วย ซึ่งถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบของเอกชนประการหนึ่งที่พึงมีต่อสังคม ต่อมา เมื่อประชาชนได้มอบสิทธิอำนาจของตนให้กับรัฐ จึงยอมถือเป็นหน้าที่ของรัฐต่อพันธกิจดังกล่าวเช่นกัน หน้าที่ที่ว่านี้ได้พัฒนาไปสู่หลักความรับผิดชอบของรัฐด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในปฏิญญาโรโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992

(Rio Declaration, 1992 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) ได้กล่าวถึงหลักความรับผิดชอบร่วมกันแต่แตกต่างกันของรัฐในข้อบทที่ 7 ว่า

รัฐในประชาคมโลกมีความรับผิดชอบร่วมกันแต่แตกต่างกันในการสงวน รักษา และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศของโลก โดยรัฐที่พัฒนาแล้วจะต้องมีบทบาทเป็นผู้นำในความรับผิดชอบต่อความเสื่อมสลายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งในการดำเนินการเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวอีกด้วย (Rio Declaration, 1992 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

โดยหลักแล้วจึงถือเป็นหน้าที่ของทุกประเทศที่จะต้องร่วมกันในการดูแลรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการคุ้มครองความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมนั้น ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนา ทุกประเทศต่างมีส่วนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยกัน ดังนั้น จึงควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในความเสื่อมโทรมและเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น แต่อย่างไรก็ดีเนื่องจากแต่ละประเทศมีศักยภาพของการพัฒนาในระดับที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีศักยภาพในการพัฒนาในระดับสูงย่อมที่จะต้องใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาแล้วแต่กรณี ดังนั้น จึงย่อมที่จะต้องมีความรับผิดชอบและภาระในเรื่องดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มากกว่าประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านั้น ดังปรากฏในพิธีสารมอนทรีออลว่าด้วยสารที่ทำให้เกิดการร่อยหรอของชั้นโอโซน (Montreal protocol, 1987 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542) หรือพิธีสารมอนทรีออล ค.ศ. 1987 ที่ได้กำหนดให้ประเทศที่พัฒนาแล้วมีบทบาทเป็นแกนนำ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ประเทศที่กำลังพัฒนา ในการดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการทำลายชั้นโอโซนในบรรยากาศร่วมกัน เป็นต้น

3. หลักการป้องกันล่วงหน้า (Precautionary Principle: PP)

หลักการป้องกันล่วงหน้า เป็นมาตรการของกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่มีเหตุผลมาจากความเชื่อว่าการป้องกันปัญหาในความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่พึงกระทำควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังปรากฏในปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ที่ได้กล่าวถึงหลักการป้องกันล่วงหน้าไว้ในบทที่ 15 ว่า

รัฐพึงกำหนดมาตรการในการป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการป้องกันล่วงหน้าเป็นมาตรการเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายอันอาจเกิดขึ้นและสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมได้ โดยที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นจะต้องดำเนินการควบคู่ไปทั้งมาตรการในการป้องกันและการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายไปแล้วนั้น เป็นการยากที่จะแก้ไขให้กลับคืนมาดังเดิมหรือ

ใกล้เคียงกับสภาพเดิมได้ เนื่องจากต้องใช้เวลาและทรัพยากรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก หลักการป้องกันล่วงหน้านี้ได้ถูกกำหนดไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ และพัฒนาไปสู่หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของกฎหมายภายในของประเทศ อาทิ การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และการจัดทำแผนและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของชาติ เป็นต้น

ในการกำหนดมาตรการเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ ได้นำหลักเรื่องการป้องกันล่วงหน้ามาใช้ โดยเรียกร้องให้นานาประเทศเลือกใช้กรรมวิธีในการผลิตที่จะไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม หรือที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด อันได้แก่ การเลือกใช้วัตถุดิบที่เหมาะสม รวมทั้งใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

หลักการป้องกันล่วงหน้านี้ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของไทยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหลายฉบับที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ได้บัญญัติหลักการในเรื่องดังกล่าวไว้หลายส่วน อาทิ ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป และในหมวดที่ 4 ส่วนที่ 2 ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด รวมทั้งในส่วนที่ว่าการวางแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 2 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นต้น

แต่เนื่องจากโครงสร้างกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยมีลักษณะแยกส่วนดังกล่าวที่กล่าวแล้วดั่งนั้น จึงควรที่จะได้นำหลักการของการป้องกันล่วงหน้าดังที่ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติไว้ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ให้ทั่วถึง อาทิ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อบูรณาการหลักการของการป้องกันล่วงหน้าอันเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของชาติอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้กลไกของกฎหมายในเรื่องมาตรการป้องกันนี้ สามารถดำเนินการได้อย่างบูรณาการทั้งระบบและมีประสิทธิภาพตามโครงสร้างในระบบกฎหมายไทย

4. หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายเป็นหลักการที่กำหนดให้ผู้ก่อมลพิษซึ่งได้สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมต้องรับผิดชอบในความเสียหายเช่นว่านั้น ดังปรากฏตามปฎิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ที่ได้กล่าวถึงหลักความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษไว้ในข้อบทที่ 16 ว่า

องค์กรของรัฐพึงใช้ความพยายามส่งเสริมมาตรการเพื่อกำหนดต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสนับสนุนหลักการที่ว่าผู้ที่ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากมลพิษนั้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ และโดยที่ไม่เป็นการบิดเบือนต่อหลักการของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ (Rio declaration on environment and development, 1992 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

ภายใต้หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนี้ ในกรอบความคิดเดิมเป็นเรื่องที่รัฐพึงดำเนินมาตรการเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ก่อมลพิษจักต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้นทุนทางสังคมที่เสียไปจากกิจกรรมที่ได้สร้างความเสียหายขึ้นนั้น มาตรการที่ใช้โดยทั่วไปจะเป็นการควบคุมโดยตรงโดยการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งมาตรฐานของสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปและมาตรฐานจากแหล่งกำเนิดมลพิษขึ้น แล้วจึงดำเนินการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานเหล่านั้นในรูปของการชดเชยมาตรการแก้ไข ต่อมาหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนี้ได้พัฒนาไปสู่การบูรณาการการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน โดยคิดคำนวณต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและบวกเข้าไว้ในราคาสินค้าและบริการ ต่าง ๆ ในกรณีนี้ได้ก่อความเสียหายหรือผู้ผลิตอาจผลกระทบบางส่วนให้แก่ผู้บริโภคโดยการเพิ่มราคาสินค้าให้สูงขึ้น ราคาส่วนที่เพิ่มขึ้นคือต้นทุนส่วนหนึ่งของมาตรการป้องกันคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ในขณะที่สินค้าและบริการใดที่หันมาใช้สินค้าและบริการที่ไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสนับสนุนหลักการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนได้อีกทางหนึ่ง

การดำเนินมาตรการเพื่อให้เป็นไปตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนั้น อาจกระทำได้ในหลายลักษณะ ดังนี้

1. การควบคุมโดยตรง เช่น กำหนดความรับผิดชอบของเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งกำเนิดมลพิษในความเสียหายจากแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น
2. มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การเก็บภาษีมลพิษจากผู้มีส่วนก่อให้เกิดมลพิษทั้งผู้ใช้ทรัพยากร ผู้ผลิต และผู้บริโภค รวมทั้งค่าธรรมเนียมจากผู้ก่อมลพิษตามสัดส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้น
3. มาตรการอุดหนุน เช่น การจ่ายเงินอุดหนุนแก่เอกชนเพื่อช่วยลดภาระด้านการลงทุนในการดำเนินมาตรการป้องกันภาวะมลพิษในการประกอบกิจการ หรือการช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
4. มาตรการจูงใจ เช่น การลดภาระด้านภาษีอากรเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์เพื่อการควบคุมมลพิษ รวมทั้งจากการจัดหาผู้เชี่ยวชาญเพื่อการดำเนินการดังกล่าว

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้รับรองและนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายทั้งในกรอบแนวคิดเดิมและในส่วนที่ขยายออกไปมาบัญญัติไว้ใน

พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว โดยในกรอบแนวคิดเดิมของหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายได้บัญญัติไว้ ส่วนที่ว่าด้วยความรับผิดชอบทางแพ่งของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษให้ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมจากการแพร่กระจายของมลพิษจากแหล่งกำเนิดนั้น และในแนวคิดที่ขยายออกไปของหลักการเดียวกันนี้โดยบัญญัติไว้ในส่วนของมาตรการส่งเสริม (Incentive) โดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษในการติดตั้งและดำเนินการเพื่อลดมลพิษจากกระบวนการผลิต รวมทั้งในการสนับสนุนการกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนในกระบวนการลดมลพิษจากการผลิตในกิจการของตน ซึ่งเป็นการนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์ โดยการลดภาระทางด้านต้นทุนการผลิตของผู้ประกอบการที่จะต้องรับผิดชอบต่อหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายลง ทั้งนี้ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้มีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนี้ ได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก ผู้ขนส่ง และผู้ครอบครองวัตถุอันตราย ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และถูกขยายความคุ้มครองให้ครอบคลุมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในวงจรการเคลื่อนย้ายวัตถุอันตรายดังกล่าว ได้แก่ ผู้ขายหรือผู้ส่งมอบ รวมทั้งนายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการ ต้องร่วมรับผิดชอบแห่งละเมิดของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก ผู้ครอบครอง ผู้ขาย หรือผู้ส่งมอบวัตถุอันตรายนั้น จึงเห็นได้ว่าเกณฑ์ความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายนั้น จึงน่าจะส่งผลดีต่อหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยในประเด็นของตัวบุคคลผู้ที่จะต้องรับผิดชอบต่อหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

อย่างไรก็ดี หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายที่ปรากฏในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 นั้น เป็นการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ครอบครองหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะก่อให้เกิดมลพิษ ซึ่งเป็นเพียงแนวคิดเดิมของหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายดังกล่าวแล้ว ในส่วนของแนวคิดที่พัฒนาไปสู่การบูรณาการการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน โดยการคิดคำนวณต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษเข้าไว้ในต้นทุนสินค้าและบริการนั้น ยังไม่ปรากฏในกฎหมายของไทยแต่อย่างใด มีเพียงพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่นำหลักการดังกล่าวมาใช้เพื่อส่งเสริมให้มีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยนอกจากรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบแทนในส่วนของต้นทุนของสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังต้องรับภาระในส่วนของสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรที่ผู้ประกอบการได้รับในมาตรการส่งเสริมดังกล่าวอีกด้วย ซึ่งยังไม่สอดคล้องตามหลักการของหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงเห็นว่าควรที่จะได้นำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายในส่วนของแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่คำนวณต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ในสินค้าและบริการ มาบัญญัติไว้ในกฎหมาย

ภายในที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติปริมาณเพื่อสนธิ พ.ศ. 2504 เป็นต้น การศึกษาคำนวณต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ในสินค้าและบริการนี้ถือว่าได้มาเป็นมาตรการการป้องกันทางสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่ต้องเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการนั้น โดยการรับภาระในราคาสินค้าและบริการที่สูงขึ้น ถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในปัจจุบันที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต ถึงแม้ว่าเมื่อใช้หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายแล้วจะทำให้ต้นทุนของสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้นก็ตาม ซึ่งในที่สุดแล้วทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคต่างถือเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบในต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมที่ต้องเสียไปจากการผลิตหรือการบริโภคสินค้าและบริการนั้น

5. หลักการว่าด้วยความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาความเสียหาย (Liability and compensation)

เมื่อมีความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐใดรัฐหนึ่ง หรือในบริเวณที่ถัดออกไปจากเขตแห่งชาติของรัฐโดยที่มีได้อยู่ในเขตอำนาจแห่งรัฐใดเลยก็ตาม ก็เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาถึงความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาความเสียหายนั้น ซึ่งปฏิญญาสตอกโฮล์มแห่งการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ค.ศ. 1972 ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในข้อบทที่ 22 ดังนี้

รัฐต่าง ๆ พึงร่วมมือกันในการพัฒนาหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากภาวะมลพิษและความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อันเกิดจากกิจกรรมภายในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐ หรือการควบคุมของรัฐต่อบริเวณที่อยู่ถัดไปออกไปจากเขตอำนาจแห่งรัฐของตน (Stockholm declaration on human environment, 1972 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

ในขณะที่ในข้อบทที่ 22 ของปฏิญญาสตอกโฮล์ม ค.ศ. 1972 เรียกร้องความร่วมมือของรัฐในการพัฒนาหลักเกณฑ์ของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่ว่าด้วยความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาความเสียหาย ปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ได้กำหนดเพิ่มเติมให้รัฐพัฒนากฎหมายภายในของตนในส่วนของความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากภาวะมลพิษและความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ไว้ในข้อบทที่ 13 ของปฏิญญาฯ ดังกล่าวไว้ว่า

รัฐจะต้องพัฒนากฎหมายภายในของตนเกี่ยวกับความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาความเสียหายสำหรับผู้ที่ได้รับความเสียหายจากภาวะมลพิษและความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อีกทั้งต้องร่วมมือกัน โดยไม่ชักช้าและอย่างแน่นนอนในอันที่จะพัฒนากฎหมายระหว่างประเทศที่

เกี่ยวกับความรับผิดชอบและการชดเชยเยียวยาสำหรับผู้ที่ได้รับผลจากความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากกิจกรรมภายในเขตอำนาจแห่งชาติหรือการควบคุมของรัฐต่อบริเวณที่อยู่ถัดไปจากเขตอำนาจของตน (Rio declaration on environment and development, 1992 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

หลักการตามข้อบทที่ 13 ของปฏิญญาริโอ ค.ศ. 1992 นี้ มุ่งเน้นคุ้มครองความเสียหายและการชดเชยเยียวยาในความเสียหายที่เกิดจากกิจกรรมภายในเขตอำนาจของรัฐและได้สร้างความเสียหายต่อบริเวณที่อยู่นอกเขตอำนาจของรัฐที่มนุษยชาติได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งได้แก่ ทะเลหลวง บริเวณพื้นที่ และห้วงอวกาศสากล โดยความรับผิดชอบเช่นว่านี้อยู่บนหลักการของหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด (Strict liability) โดยถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐผู้มีเขตอำนาจและใช้อำนาจนั้นในการควบคุมและดำเนินการในกิจกรรมใด ๆ ในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐตน โดยมีต้องคำนึงว่าการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของรัฐนั้น จะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม

6. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation)

หลักการพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือการใช้โอกาสแก่ท้องถิ่นและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ดังปรากฏตามปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ได้กล่าวถึงบทบาทของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ในข้อบทที่ 10 ว่า

ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีระบบการเมืองการปกครองที่ได้หลักประกันและคำนึงถึงบทบาทของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Rio declaration on environment and development, 1992 อ้างถึงใน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2542)

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีการพัฒนาการมาจากแนวความคิดที่ว่า สิ่งแวดล้อมถือเป็นสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ ดังนั้น ทุกคนจึงควรที่จะมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้ หากจำแนกตามบทบาท ความสนใจ และโอกาสที่ประชาชนจะได้รับ อาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมที่ริเริ่มโดยรัฐ และการมีส่วนร่วมที่ริเริ่มโดยประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมที่ริเริ่มโดยรัฐ (Top-down approach) หมายถึง การที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการที่รัฐได้คิดริเริ่มหรือกำหนดขึ้น กระบวนการของความคิดริเริ่มหรือความเต็มใจที่จะทำกิจการต่าง ๆ นั้น เกิดขึ้นจากการมอบหมาย สั่งการ หรือการขอความช่วยเหลือ โดยรัฐจะเป็นผู้มีบทบาทคอยชี้แนะ ผลักดัน และกำหนดแนวทางให้ประชาชนปฏิบัติ

2. การมีส่วนร่วมที่ริเริ่มโดยประชาชน (Bottom-up approach) หมายถึง การที่ประชาชนได้มีความคิดริเริ่มและสมัครใจที่จะจัดทำกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ด้วยตนเอง เกิดจากความ

ต้องการของประชาชนหรือของชุมชนนั่นเอง โดยริเริ่มตั้งแต่การคิดค้นการหากิจกรรมที่จะทำ ตัดสินใจที่จะทำกิจกรรมนั้น ตลอดจนกำหนดแนวทาง รูปแบบ และวิธีการในการจัดทำกิจกรรม นั้น ๆ ร่วมกัน รัฐจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือและให้การสนับสนุนเท่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องสิ่งแวดล้อมนี้ ประชาชนควรจะได้มีส่วนร่วมทั้งใน สิทธิที่จะได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจาก ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับสังคมจากปัญหาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่ จะต้องดำเนินการให้ประชาชน คณะบุคคล และองค์การพัฒนาเอกชน ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ร่วมกัน

นอกจากนี้ในข้อบทที่ 20 ของปฏิญญาวิโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ. 1992 ยังได้กล่าวเพิ่มเติมถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการ จัดการและพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และข้อบทที่ 21 ของปฏิญญาฯ เดียวกันนี้ยังได้ กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนหนุ่มสาวที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์และมีอุดมการณ์อย่างกล้า หาญในการพัฒนาที่ยั่งยืน และในข้อบทที่ 22 ของปฏิญญาฯ ดังกล่าว ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม ของชาวพื้นเมืองและชุมชนในท้องถิ่น ในการจัดการและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการใช้อนุ ธิปไตยท้องถิ่นและประเพณีที่ได้สืบทอดกันมา ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐควรจะได้ตระหนักถึงและสนับสนุน บทบาทของชาวพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ใน สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การยอมรับแนวความคิดในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ ได้นำไปสู่การพัฒนา บทบาทองค์การพัฒนาเอกชน (Non-governmental organization) หรือ NGO ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้ขยายแนวความคิดในเรื่องอำนาจฟ้องคดี จากเดิมซึ่งอนุญาตให้เฉพาะผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรงเท่านั้น โดยอนุญาตให้ประชาชนทั่วไป มีสิทธิฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมได้ รวมทั้งได้ขยายขอบเขตไปถึงการฟ้องคดีแทนผู้เสียหายทั้งปวงหรือ การฟ้องคดีแบบกลุ่มได้อีกด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับสิทธิการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการให้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิที่จะได้รับข้อมูล คำชี้แจง และ เหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาตหรือการดำเนิน โครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมี ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน เป็นต้น ภายใต้อำนาจกักของระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรของไทย บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญถือว่า

สถานะเป็นเพียงหลักการพื้นฐานที่จะต้องนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายลำดับรองเพื่อให้มีผลบังคับใช้ โดยถือเป็นนโยบายของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้มีผลเป็นรูปธรรมตามรัฐธรรมนูญต่อไป ดังนั้น สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจึงยังไม่มีผลทางปฏิบัติ จนกว่าจะได้มีการนำหลักการเหล่านี้ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ ต่อไป

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้รับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ทั้งของประชาชนและองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ให้สิทธิแก่ประชาชนทั่วไปในการรับรู้ข่าวสารของทางราชการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในส่วนขององค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้สิทธิองค์กรเอกชนที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม สามารถจดทะเบียนเป็นองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม ต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ และมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากราชการ เพื่อดำเนินกิจกรรมในด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ขององค์กรต่อไปได้ (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2556, หน้า 46-59)

ทฤษฎีอาญาและกฎหมายอาญาสารบัญญัติ

1. วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการนิบัญญัติทางอาญาสารบัญญัติ

กฎหมายอาญาในปัจจุบันนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขและเพิ่มเติมจนแทบจะแบ่งไม่ออกว่ากฎหมายอาญาในปัจจุบันนั้นทำหน้าที่อะไร แต่อย่างน้อยที่สุดนักนิติบัญญัติที่ดีต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์หลักที่ว่ากฎหมายอาญานั้นต้องการที่จะทำให้บรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์อย่างน้อยหกประการดังต่อไปนี้

ก. คุ้มครองป้องกันซึ่งตัวบุคคล (และในบางครั้งคุ้มครองสัตว์ด้วย) จากการกระทำโดยเจตนา อันเป็นการโหดเหี้ยม ทารุณ หรือการประกอบกรรมทางเพศ ด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ คุ้มครองป้องกันบุคคลจากภัยบางประการอันเกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา (ตัวอย่างเช่น ภัยบนท้องถนน ภัยจากยาพิษ หรือ โรคระบาด เป็นต้น) คุ้มครองป้องกันกลุ่มบุคคลที่อาจถูกชักจูงให้หลงผิดได้ง่าย (นั่นคือ ผู้เยาว์หรือบุคคลผู้มีจิตใจไม่สมประกอบ) จากการทำร้าย กดขี่หรือขูดรีด อันจะเกิดแต่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลเหล่านั้น (ตัวอย่างหลอกให้ร่วมประเวณีด้วย เป็นต้น)

ข. คุ้มครองป้องกันสภาวะจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ให้รอดพ้นจากความกระทบกระเทือนจากการกระทำที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว และยินยอมต่อการกระทำนั้นแล้วแต่ถือว่าผิดธรรมชาติ (เช่น การร่วมประเวณีระหว่างพี่น้องท้องเดียวกันและความสัมพันธ์ทางเพศอันผิดปกติ) ป้องกันการกระทำบางประเภท ซึ่งเมื่อได้กระทำขึ้นท่ามกลางสาธารณชนแล้วจะกระทบกระเทือนจิตใจบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก (เช่น อนาคต คำกล่าว

ผรุสวาท และอื่น ๆ) รวมทั้งป้องกันพฤติกรรมบางประเภท อันอาจช่วยทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นใน หมู่ประชาชน

ค. คุ้มครองป้องกันซึ่งทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อโกง หรือการทำให้ เสียทรัพย์สิน และกรณีอื่น ๆ

ง. คุ้มครองป้องกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ (เช่น การกีดขวางทาง ลัญจกร ปิดกั้นทางสาธารณะ) รวมทั้งใช้สภาพบังคับทางอาญาเพื่อเก็บรวบรวมภาษีอากร (เช่น ห้าม มิตรยนต์ หรือทรัพย์สินบางอย่างไว้ในครอบครองโดยไม่มีทะเบียน)

จ. เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม (เช่น พระมหากษัตริย์ ศาสนา) รวมทั้งเพื่อ บังคับให้เกิดความเมตตากรุณาที่จำเป็น (เช่น ไม่ส่งเด็กไปโรงเรียนเมื่ออยู่ในวัยบังคับเรียน ไม่ ช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในอันตราย)

ฉ. เพื่อบังคับใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้อัตถุประสงค์ทั้งหลายเหล่านี้บรรลุผล (เช่น การ ชักคำสั่งเจ้าพนักงาน การให้การเท็จ เป็นต้น)

2. ทฤษฎีว่าด้วยการกำหนดปริมาณของกฎหมายอาญาสารบัญญัติตามทฤษฎีอาญา

แม้จะมีหลักหลักการที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่นักวิชาการที่มีความละเอียดอ่อนคงยังมีข้อสงสัยอีกว่า พฤติกรรมอย่างไรที่จะจัดเข้าอยู่ในวัตถุประสงค์ที่กฎหมายอาญาต้องการทำให้ บรรลุผล หลักข้างต้นนั้นมิได้ช่วยหาคำตอบที่สมบูรณ์ให้แก่ผู้ที่จะร่างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไข กฎหมายอาญา ได้มากนัก เพราะขอบเขตของหลักเกณฑ์ข้างต้นนั้นกว้างขวางมากพอที่จะรวมเอา พฤติกรรมเกือบทุกชนิดเอาไว้ได้ อาจกล่าวได้ว่าหลักข้างต้นนี้มีได้สร้างกฎเกณฑ์ทางทฤษฎีที่ดีพอ อันอาจช่วยในการตัดสินใจว่าพฤติกรรมอย่างไรที่ควรจะต้องตกอยู่ในขอบเขตของกฎหมายอาญา ด้วย เหตุนี้จึงได้มีการพยายามก่อตั้งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นเพื่อกำหนดขอบเขตของปริมาณของกฎหมาย อาญาให้ชัดเจนขึ้น ไปอีก ซึ่งวิธีการที่บรรดาปราชญ์และนักทฤษฎีทั้งหลายได้ค้นคิดขึ้นไว้ว่าทฤษฎี การกำหนดปริมาณของกฎหมายอาญาสารบัญญัติตามทฤษฎีอาญาดังรายละเอียดที่จะกล่าว ต่อไปนี้

2.1 หลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัด

หลักเกณฑ์แรกที่ว่าด้วยการจำกัดนี้ มีแนวคิดหลักว่า การใช้โทษทางอาญานั้นต้องมี ข้อจำกัด ดังนั้นจึงไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางประการ หรือในสถานการณ์ บางสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม หลักเกณฑ์เช่นนี้มีวิวัฒนาการทั้งในเนื้อหาและรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. กฎหมายอาญานั้นไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามที่มีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้บุคคลอื่น เชื่อฟัง และผลของการไม่เชื่อฟังก็คือผลร้ายในทางแก้แค้นตอบแทนเท่านั้น แต่ลำพังข้อห้ามนั้นเอง ปราศจากอรรถประโยชน์ที่เป็นแก่นสาร

หลักเกณฑ์แบบแรกนี้มี ซีซาร์ เบคคาเรีย นักอาชญาศาสตร์สายอิตาลีเป็นผู้นำร่อง เมื่อพิจารณาจากผลงานของท่านผู้นี้ ที่แต่งเป็นหนังสือเรื่องอาชญากรรมและการลงโทษ เมื่อปี ค.ศ. 1764 ซึ่งเริ่มต้นมองการลงโทษว่า ทำอย่างไรจึงจะได้ผลประโยชน์มาจากการลงโทษนั้นหรือที่เราเรียกกันว่าอัตราประโยชน์นิยม พบว่าเบคคาเรียเคยยื่นข้อเสนอไว้เมื่อครั้งนั้นว่า “การป้องกันอาชญากรรมย่อมดีกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิด สิ่งนี้ควรเป็นเป้าหมายอุดมคติของการออกกฎหมายที่ดี” ข้อเสนอของเบคคาเรียนี้เป็นข้อสรุปที่นักอรรถประโยชน์นิยมทั้งหลาย เช่น เจอเรมี เบนธัม จอห์น สจิวต์ มิลล์ และบารอนเนต บาบารา วูทตัน ยึดมั่นตามอย่าง ในเวลาต่อมาเบนธัมในฐานะที่เป็นผู้สนับสนุนของฝ่ายอรรถประโยชน์นิยมได้ขยายเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ของการจำกัดตามแบบของเบคคาเรียขึ้นอีกสามประการ และบรรยายไว้ในหนังสือเรื่องหลักเกณฑ์แห่งศีลธรรมและการนิติบัญญัติเบื้องต้นว่า

ข. ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อลงโทษพฤติกรรมที่ปราศจากพิษภัย หลักเกณฑ์ฉบับปรับปรุงของเบนธัมนี้ หมายความว่า ถ้าการกระทำที่เป็นปัญหานั้นมิได้มีความชั่วร้ายอยู่ในตัวแล้วการใช้กฎหมายอาญาลงโทษการกระทำนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง แต่หลักเกณฑ์ข้อนี้ยังมีข้อบกพร่องที่สำคัญอยู่ เพราะเหตุว่าได้ก่อปัญหาที่จะต้องติดตามมาว่า แล้วจะตัดสินใจได้อย่างไรว่าพฤติกรรมเช่นไรนั้นมีพิษภัยหรือยัง ข้อเสนอฉบับปรับปรุงใหม่ของเบนธัมครั้งที่สองคือ

ค. ไม่ควรใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นวิธีการที่นำไปสู่จุดประสงค์ที่สามารถทำให้บรรลุถึงซึ่งจุดประสงค์เช่นเดียวกันนั้น ด้วยวิธีการอื่นที่ทำให้เกิดความทุกข์เข็ญน้อยกว่า

ตัวอย่างของหลักเกณฑ์ข้อนี้ก็คือ ถ้าเราสามารถจะดักเตือนบุคคลไม่ให้กระทำความผิดได้ แทนที่จะใช้วิธีการลงโทษเพื่อขู่ให้เขากลับแล้ว เราจะต้องใช้วิธีการดักเตือน หลักเกณฑ์ของเบนธัมประการนี้มีข้อบกพร่องอยู่เพราะว่าการป้องปรามนั้นแตกต่างไปจากการดักเตือนเป็นอันมาก แต่เราอาจเปลี่ยนคำพูดของเบนธัมเสียใหม่ให้ให้ความชัดเจนขึ้นว่า

ไม่ควรใช้กฎหมายอาญา ถ้ามีวิธีการอื่นที่สามารถลดจำนวนครั้งของการกระทำที่เป็นปัญหานั้นลงมาได้เท่าเทียมกัน หรือเกือบเท่าเทียมกับการใช้กฎหมายอาญา แต่ก่อให้เกิดความทุกข์เข็ญน้อยกว่าการใช้กฎหมายอาญา ดังนั้นเบนธัมจึงยื่นข้อเสนอฉบับปรับปรุงล่าสุดว่า

ง. ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้ เมื่อผลร้ายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้นน้อยกว่าผลร้ายที่เกิดจากการลงโทษ

ในกรณีเช่นนี้เมื่อนำผลได้และผลเสียมาชั่งน้ำหนักแล้ว จะเห็นว่า การลงโทษตามกฎหมายอาญานั้นได้ประโยชน์น้อยกว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากข้อเสนอของเบนธัมประการนี้ก็คือ เราไม่สามารถจะวัดได้ว่าผลร้ายอันเกิดจากการกระทำผิดแต่ละผลร้ายอันเกิดจากการลงโทษนั้น ประการไหนจะมากกว่ากัน และผลร้ายที่จะนำมาวัดนั้น ยังเกิดต่อบุคคลที่แตกต่างกันไปอีกด้วย

ตัวอย่างข้อเสนอนี้ เช่น ในกรณีที่กฎหมายต้องการห้ามมิให้มีการค้าประเวณีเพราะขัดศีลธรรม แต่ ถ้าเราพิจารณาแล้วปรากฏว่าผลเสียที่ได้รับเนื่องจากการห้ามค้าประเวณีนั้นมีมากมายเกินกว่าผลร้ายที่เกิดจากการละเมิดศีลธรรมนั้น เบนธัมจะเสนอให้ยกเลิกกฎหมายโสเภณีเสีย ข้อบกพร่องที่สำคัญของข้อเสนอนี้ก็คือ บุคคลทั้งหลายนั้นมีจิตใจแตกต่างกันออกไป ถ้าเราจะถามบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่า ในระหว่างความชั่วร้ายสองประการ เขาจะเลือกเอาความชั่วร้ายชนิดไหนที่ตามความนึกคิดของเขาแล้ว ชั่วร้ายน้อยกว่า คำตอบของบุคคลก็มักจะแตกต่างกันออกไปมากมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่จะขอให้บุคคลเลือกระหว่างความชั่วร้ายสองประการที่ไม่อาจเปรียบเทียบกันได้แล้ว ข้อเสนอข้อนี้จะมีข้อบกพร่องอยู่มาก ซึ่งวอลท์เกอร์กล่าวในงานเขียนของเขาว่า ถ้าเบนธัมมีชีวิตอยู่ปัจจุบัน อาจให้คำจำกัดความของหลักเกณฑ์นี้เสียใหม่ว่า

กฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้าม ซึ่งทำให้เกิดผลพลอยได้อันอาจก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าพฤติกรรมที่กฎหมายอาญาต้องการจะจำกัด

ตัวอย่างที่ชัดเจนของหลักเกณฑ์นี้ คือเรื่องตลาดมืดที่มีมักจะเกิดขึ้นเมื่อรัฐออกกฎหมายห้ามการจำหน่าย จ่ายแจก หรือกำหนดเงื่อนไขที่ยากลำบาก หรือเก็บภาษีสินค้าอุปโภค บริโภค ตลาดมืดนี้สร้างปัญหาให้กับสังคมและกระบวนการยุติธรรมมาก กรณีสารเสพติด กัญชา ซึ่งถือเป็นปัญหาทางอาญาในประเทศตะวันตกอยู่อย่างต่อเนื่องน่าจะใช้เป็นอุทธาหรณ์ได้ดีเพราะกล่าวกันว่า การห้ามมิให้มีการเสพกัญชานั้นอาจทำให้เกิดตลาดมืด อันเป็นเหตุให้ผู้ที่ต้องการเสพกัญชาเข้าไป คบหาสมาคมกับอาชญากร และอาจทำให้ผู้ต้องการเสพกัญชานั้นติดยาเสพติดชนิดที่รุนแรงกว่า กัญชาได้ ผลร้ายของการเสพกัญชานั้นถ้าพิจารณาแล้วย่อมน้อยกว่าผลพลอยได้ที่เกิดจากการห้ามเสพกัญชา เป็นต้น

แม้จะปรับปรุงให้ดีขึ้นไปบ้าง แต่หลักเกณฑ์นี้ก็ยังมีได้ช่วยให้หลักเกณฑ์เดิมของ เบนธัม (ข้อ ง. ข้างต้น) สมบูรณ์ขึ้นแต่ประการใด หลักเกณฑ์ปรับปรุงใหม่แบบของวอลท์เกอร์นี้อาจช่วยให้เกิดความกระจ่างขึ้นบ้าง ในกรณีที่พฤติกรรมที่ต้องห้ามนั้นมีผลร้ายน้อยกว่าผลพลอยได้จากการห้ามพฤติกรรมชนิดนั้นอย่างไม่ต้องสงสัย หรืออย่างน้อยไม่ควรจะต้องมีข้อสงสัย แม้หรือนั้นอาจมีผู้โต้แย้งได้ว่าแม้การเสพยาเสพติดบางชนิดนั้น ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานเป็นอย่างยิ่งแต่ความทุกข์ทรมานนั้นจะเกิดขึ้นเฉพาะต่อตัวผู้เสพเท่านั้น และผู้เสพก็มีอิสระเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะ ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานดังกล่าวนี้ให้แก่ตัวเอง หรืออาจจะงดเว้นเสียซึ่งการกระทำนั้นเสียเองก็ได้ บ่อยครั้งที่เบนธัมเรียกพฤติกรรมประเภทนี้ว่า “ความผิดที่ก่อให้เกิดแก่ตนเอง” ซึ่งจะก่อให้เกิด พิษภัยก็เฉพาะแต่ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดนั่นเอง เบนธัมให้ความเห็นไว้ว่าการลงโทษพฤติกรรมประเภทนี้ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรขึ้น แต่ผู้ที่นำเอาหลักเกณฑ์นี้มาพัฒนาจนเป็นทฤษฎีที่ยอมรับกันคือ จอห์น สจ๊วต มิลล์ โดยที่มิลล์ได้พัฒนาหลักการนี้ขึ้นมาใหม่ปรากฏครั้งแรกในเรื่อง ความของมิลล์ที่ว่าด้วยเสรีภาพ ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

วัตถุประสงค์ของเรียงความนี้ เพื่อที่จะเสนห้หลักเกณฑ์ที่ง่ายส้กหลักเกณฑ์หนึ่ง ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการที่สังคมจะควบคุมบุคคลในสังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าวิธีการที่สังคมนั้นใช้อยู่ จะเป็นวิธีการใช้กำลังในรูปของโทษตามกฎหมาย หรือการขู่บังคับทางศีลธรรมโดยประหามติหลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ปกป้องตนเอง เป็นหลักเกณฑ์ที่มีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองมนุษยชาติไม่ว่าจะเป็นรายบุคคลหรือ โดยส่วนรวมจากการถูกย่ำยีซึ่งเสรีภาพ โดยการกระทำในสังคมนั้น ในสังคมที่เจริญแล้วนั้น การใช้กำลังอำนาจเหนือสมาชิกในสังคมของตน จะถือเป็นการถูกต้องก็ต่อเมื่อมีจุดประสงค์ที่จะป้องกันภัยอันตรายอันจะเกิดแต่บุคคลอื่นในสังคมนั้น ภัยอันตรายที่จะเกิดแก่ตนเองโดยมิได้มีบุคคลอื่นเป็นผู้ก่อให้เกิดไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพหรือทางจริยธรรมแล้ว ย่อมไม่อาจถือเป็นข้ออ้างที่เพียงพอสำหรับการจำกัดเสรีภาพการกระทำของมนุษย์

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับกฎหมายอาญาของมิลล์นี้ ยึดหลักอิสรภาพและเสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญ การที่รัฐจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลได้นั้น การกระทำดังกล่าวจะต้องก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมและผู้นั้น ถ้าเป็นเพียงเพื่อให้บุคคลประกอบกรรมดีแล้ว กฎหมายไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ดังนั้นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องขอบเขตของกฎหมายอาญา เมื่อพิจารณางานเขียนของมิลล์แล้ว ควรจะเป็นดังนี้

จ. ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้ เพื่อจุดประสงค์ที่จะบังคับให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่จะนำไปให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติกันเอง

อธิบายได้ ณ ที่นี้ว่า มิลล์นั้นยึดหลักว่า อิสรภาพของบุคคลย่อมอยู่เหนือสิ่งอื่นใด แม้ว่าการกระทำของบุคคลจะผิดศีลธรรมหรือไม่ก็ตามแต่ถ้าการกระทำนั้นมีได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่น เว้นแต่ตัวผู้กระทำเองแล้ว รัฐก็ไม่สมควรที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยว มิลล์นั้นมิได้คำนึงถึงเลยว่าการกระทำดังกล่าวจะถือว่าผิดศีลธรรมหรือไม่ ถึงแม้ว่ากรณีจะไม่ถูกต้องกับความเชื่อทางศีลธรรมนักก็ตาม รัฐก็ยังไม่สมควรนำกฎหมายอาญามาใช้เป็นเครื่องมือ นักปฏิรูปในสายของมิลล์บางท่านยังกล่าวต่อไปไกลอีกว่า บางครั้งสิ่งที่เรียกกันว่า ผิดศีลธรรม ในขณะหนึ่งอาจไม่ผิดศีลธรรมในอีกขณะหนึ่งก็ได้ แต่มิลล์มิได้สนใจเรื่องศีลธรรมและถือว่าเป็นจุดที่สำคัญ แม้ว่าพฤติกรรมเช่นนั้นจะผิดศีลธรรมหรือไม่ กฎหมายก็ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง ผู้ที่นิยมชมชอบกับความเห็นของมิลล์นี้มีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอังกฤษ แม้จะมีผู้โต้แย้งขึ้นมาว่า จริยอยู่การกระทำเช่นนั้นแม้จะก่อให้เกิดผลร้ายตัวผู้กระทำเอง แต่ผู้ได้รับความเดือดร้อนเพราะการกระทำนั้นที่เรียกได้ว่าเป็นบุคคลอื่น ย่อมมีอยู่เสมออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น บุตรหลาน สามีหรือภรรยา ผู้ที่ต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลนั้นอยู่ และจะกลายเป็นภาระของสังคมนั้นในเวลาต่อไป มิลล์ก็จะตอบว่า ถ้าสังคมนั้นไม่สามารถอบรมสั่งสอนให้สมาชิกของตนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร เช่น ไม่ดื่มเหล้า เสพยาเสพติด และเล่นการพนัน สังคมนั้นก็ไม่ควรแก้ไขความล้มเหลวของตนเองด้วยการลงโทษบุคคลเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว

ข้อเสนอของมิลล์นี้ถือว่าเป็นอุดมคติและสมบูรณ์แบบ หากว่าโบราณจนเกินไป ก็เป็นอุดมคติก็เพราะมิลล์เห็นว่าสังคมนั้นสามารถที่จะควบคุมและอบรมสั่งสอนเด็กให้เจริญเติบโตไปในทางที่ดีได้ ที่สมบูรณ์แบบก็เพราะหลักเกณฑ์นี้ถือว่า ถ้าได้มีการพยายามที่จะทำให้ดีด้วยวิธีการที่ดีที่สุด และล้มเหลวเสียแล้ว ก็ไม่ควรให้มีการพยายามด้วยวิธีการอื่นอีก ที่ว่าล้มสมัยก็เพราะหลักเกณฑ์นี้มองข้ามไปว่า กฎหมายนั้นเป็นวิธีการและอาจเป็นวิธีการเดียวเท่านั้นที่จะบังคับบุคคลที่คิดเล้า คิดยาเสพติด หรือนักการพนัน ให้เข้ารับการรักษาพยาบาลหรือฝึกอบรมอาชีพ (ในขณะที่มิลล์เขียนเรียงความเรื่องนี้ เป็นยุคของการใช้โทษอาญาเพื่อป้องปรามการกระทำผิด และคงไม่ได้คิดถึงเรื่องการแก้ไขผู้กระทำความผิดไว้ด้วย)

2.2 หลักเกณฑ์ว่าด้วยความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ตามที่เบคคาเรีย เบนธัม และมิลล์ ได้วางหลักที่กล่าวข้างต้นไว้นั้น กล่าวได้ว่าเป็นการพยายามที่จะจำกัดลงไปว่า กฎหมายอาญานั้นไม่ควรนำมาใช้ในกรณีใดบ้าง อาจเรียกได้ว่าเป็นการหาข้อจำกัดในทางศีลธรรมแต่ยังมีปรัชญาเมธีอื่นที่มองเรื่องนี้ในแง่มุมที่แตกต่างออกไป กล่าวคือในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายอาญา ด้วยเหตุที่ว่ากฎหมายอาญานั้นมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมหนึ่งมากน้อยแตกต่างกันออกไปจากอีกสังคมหนึ่ง ตัวอย่างเช่น มองเตสกีเยอ ปราชญ์ชาวฝรั่งเศสคนสำคัญ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เจตนารมณ์ของกฎหมาย” ว่า แม้กระนั้นในสังคมทุก ๆ สังคมย่อมมีขอบเขตของพฤติกรรมบางอย่างที่กฎหมายอาญาไม่อาจควบคุมได้ และการพยายามใช้กฎหมายอาญาเพื่อควบคุมพฤติกรรมเช่นนั้น จะไม่เกิดประโยชน์อันใดเลย แม้แต่ฟิชเจมส์ สตีเฟน ในหนังสือ เสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพ ก็มีความเห็นคล้ายตามว่าการลงโทษพฤติกรรมที่มหาชนเห็นว่าเป็นธรรมดา โดยมิได้คิดจะคัดค้านแต่ประการใดนั้น เท่ากับเป็นการหลอกลวงและช่วยทำให้เกิดผลสะท้อนอันไม่พึงปรารถนา หลักเกณฑ์นี้อาจนำมาสรุปเป็นสำนวนทันสมัยได้ว่า

จ. กฎหมายอาญาไม่ควรรวมไว้ซึ่งข้อห้ามที่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากมติมหาชน

ประเด็นสำคัญของหลักการนี้อยู่ที่การยอมรับว่าในทางปฏิบัตินั้นกฎหมายอาญาย่อมมีขอบเขตจำกัด เบนธัม และมิลล์มองข้ามจุดสำคัญจุดนี้ไป เพราะสตีเฟนเป็นนักกฎหมายและผู้พิพากษา สตีเฟนจึงเห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของกฎหมายอาญานี้ไม่ควรจะเป็นเรื่องที่ปรัชญาเมธีจะใช้หลักปรัชญาทางศีลธรรมเป็นเครื่องตัดสิน แต่ควรเป็นเรื่องของนักปฏิบัติที่ต้องคลุกคลีอยู่กับกฎหมายอาญาเป็นประจำวันต่างหาก แม้ว่าจะมีผู้ที่มีความเห็นโต้แย้งสตีเฟนอยู่มากก็ตามแต่ ข้อเสนอนี้ก็นับได้ว่ามีประโยชน์

จะเห็นว่าหลักว่าด้วยการปฏิบัตินี้อาจมีความแตกต่างไปจากในอดีตเพราะเหตุว่าข้อจำกัดของกฎหมายอาญาในปัจจุบันนั้นอาจขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่นรัฐไม่มี

งบประมาณพอเพียงที่จะจัดหองการและบุคลากรที่จะบังคับใช้กฎหมายอาญาบางประเภทได้ เช่น กรมตำรวจไม่มีงบประมาณพอที่จะมาจับจ่ายในการจ้างตำรวจให้คอยจับกุมบุคคลที่ชอบเปิดวิทยุตั้งจนเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่ผู้ที่อยู่ใกล้เคียง หรือขีดจำกัดนั้น เนื่องจากประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการแจ้งความ เป็นต้น

ข. กฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามที่บังคับใช้ไม่ได้

คำว่า บังคับใช้ได้ นั้นเป็นความหมายที่กว้างอยู่สักหน่อย แต่เท่าที่จะพอให้คำจำกัดความได้ก็คือ ถ้าหาข้อพิสูจน์ว่าผู้กระทำความผิดตามกฎหมายนั้นได้กระทำความผิดจริงได้ยาก หรือมีอัตราส่วนน้อยกว่าความผิดที่ได้กระทำลงจริง ๆ เช่น มีบุคคลกระทำความผิดฐานทำให้แท้งลูก 100 ราย แต่ถ้าเจ้าหน้าที่สามารถหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดจริงเพียง 1 ราย ดังนั้นกฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาความผิดชนิดนี้ไว้ หากจะเขียนให้สมบูรณ์จริง ๆ แล้ว หลักเกณฑ์นี้ควรจะหมายความว่า

ข. กฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามบางประการซึ่งเมื่อมีการละเมิดข้อห้ามนั้นแล้ว ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง

หลักเกณฑ์ข้อนี้เหมาะสมที่จะเป็นหลักเกณฑ์ของการฟ้องคดีเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับไม่ได้ เพราะเป็นไปไม่ได้ที่บุคคลผู้ถูกฟ้องในความผิดที่ประชาชนทั่วไปเห็นว่ามีผู้ถูกฟ้องในคดีดังกล่าวนี้บ่อยมาก และเห็นว่าผู้ที่ถูกฟ้องเป็นเพียงบุคคลผู้โชคร้ายที่ถูกคัดเลือกออกมาจากบุคคลอื่นจำนวนมากที่กระทำความผิดเดียวกันนั้น สาธารณชนอาจเห็นว่าการฟ้องคดีนั้นไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกฟ้องคดี เพราะบุคคลอื่นอีกมากที่ไม่ต้องรับผลกระทบประการเดียวกันนี้ หลักเกณฑ์นี้อาจเป็นเพียงข้อควรระวังในการฟ้องคดีเกี่ยวกับกฎหมายที่ไม่สามารถจะใช้บังคับเป็นอย่งดี

2.3 หลักเกณฑ์แบบปฏิฐาน

หลักเกณฑ์และข้อโต้แย้งที่ได้สรุปไว้ทั้งหมดตั้งแต่ต้นนั้น อาจเรียกได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ว่าด้วยการตั้งข้อจำกัด หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นหลักที่ชี้ให้เห็นว่าการขยายขอบเขตของกฎหมายอาญาควรหยุดลง ณ ที่ใด แต่ได้มีการพยายามที่จะตอบปัญหานี้ในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์แบบปฏิฐาน อันเป็นคำตอบของคำถามที่ว่ากฎหมายอาญานั้นควรมีหน้าตาอย่างไร

วอลด์เกอร์ ในฐานะที่เป็นกระบอกเสียงสนับสนุนฝ่ายปฏิฐาน อธิบายว่า ถ้าเป็นไปได้ หลักเกณฑ์ชนิดนี้ไม่ควรอ้างถึงความรู้สึกนึกในทางศีลธรรมในการที่จะให้เหตุผลว่าพฤติกรรมชนิดนั้นชนิดนี้ควรจะต้องห้าม ดังนั้นหลักเกณฑ์นี้จึงไม่ควรชี้ให้เห็นว่า กฎหมายอาญาควรห้ามการกระทำชนิดนี้ เพราะว่าการกระทำเช่นนี้ชั่วร้าย เพราะเช่นนี้ก็เท่ากับเปิดช่องว่างต่อคำถามว่า “แล้วอะไรเล่าที่ไม่ชั่วร้าย” ถ้ายังเป็นเช่นนี้อยู่คำตอบนั้นคงจะแตกต่างกันออกไปจนหาข้อยุติไม่ได้ วอลด์

เกอร์อ้างว่า ลอร์ดเคฟลิน นักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษผู้มีชื่อเสียงได้เคยยกตัวอย่างการใช้หลักเกณฑ์ที่ไม่ขึ้นตรงต่อศีลธรรม ว่า รัฐจะต้องหากฎเกณฑ์ชนิดอื่น (ที่นอกเหนือไปจากกฎแห่งศีลธรรม) ในการลงโทษผู้กระทำความผิด และจะต้องค้นหาหน้าที่ของกฎหมายอาญาที่ไม่ขึ้นต่อกฎศีลธรรม การหากฎเกณฑ์ชนิดนี้ไม่น่าจะยากเย็นอะไร การทำหน้าที่อย่างราบรื่นของสังคม และการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยนั้นย่อมเป็นเหตุผลเพียงพอที่ทำให้การกระทำบางอย่างถูกควบคุมโดยรัฐได้ วอล์กเกอร์ก็ไม่เห็นด้วยกับท่านลอร์ด แต่เห็นว่ามิหลักเกณฑ์ที่มีค่าบางประการในคำโต้แย้งของท่านลอร์ด โดยวอร์กเกอร์กล่าวว่า แม้ว่าข้อเสนอของลอร์ดเคฟลิน จะถูกโต้แย้งหักล้างอย่างรุนแรง แต่หลักเกณฑ์ของลอร์ดนับได้ว่าเป็นหลักปรัชญาประการสำคัญที่สนับสนุนบทบัญญัติกฎหมายอาญาสมัยใหม่ เช่นการบัญญัติให้ลงโทษผู้หลีกเลี่ยงภาษี เป็นต้น

2.4 หลักเกณฑ์แบบผสมผสาน

วอล์กเกอร์กลับยื่นข้อเสนอใหม่ที่เราอาจตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นใหม่โดยรวบรวมเอาหลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัด และหลักเกณฑ์แบบปฏิฐานเอาไว้ด้วยกันได้ หลักเกณฑ์ใหม่นี้ต้องเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่ขึ้นตรงต่อระบบคุณค่าและศีลธรรมแม้จะไม่เป็นอิสระไปจากระบบคุณค่าและศีลธรรม โดยสมบูรณ์ก็ตาม โดยสมมติประเทศหนึ่งได้มีพฤติกรรมชนิดใหม่เกิดขึ้นเนื่องจากพฤติกรรมชนิดนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ฝ่ายรัฐขอให้เรียกว่าการกระทำชนิด ก. ประชาชนของประเทศนั้นบางคนตื่นเต้นตกใจต่อการกระทำนั้นมากและได้ไปห้อมล้อมบ้านช่องของผู้ที่สงสัยว่าได้กระทำการ ก. ด้วยความชิงชัง บางครั้งผู้กระทำ ก. และผู้ที่ต่อต้านการกระทำ ก. ได้ทะเลาะวิวาทกันเองถึงขั้นเลือดตกยางออก และยังมีบุคคลที่เป็นกลาง ผู้ไม่เดือดร้อนต่อการประกอบกิจกรรมที่เป็นพฤติกรรม ก. อยู่มากมาย ในประเทศนี้บุคคลที่เป็นกลางเหล่านี้มีอิสระที่จะตัดสินใจว่าจะทำอะไรเพื่อป้องกันมิให้เกิดความไม่สงบและความทารุณโหดร้ายขึ้นอีกในภายหน้า (อภีรัตน์ เพ็ชรศิริ, 2556, หน้า 49-70)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ (Civil law) และกฎหมายอาญาของประเทศไทยมีหลักสำคัญที่ถือว่าเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญาเป็นพิเศษอยู่ประการหนึ่งตามแบบอย่างประเทศตะวันตก คือ หลัก Nullum crimen, Nulla poena sine lege ซึ่งหมายถึง ไม่มี ความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย ซึ่งหลักนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติของกฎหมายอาญา

โทษในทางกฎหมาย คือผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับเนื่องจากการกระทำที่กฎหมายที่ใช้ในขณะนั้นบัญญัติว่าเป็นความผิด และผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับนั้นเป็นการได้รับจากรัฐ

เท่านั้นที่จะเป็นผู้ดำเนินการให้ผลร้ายหรือโทษแก่ผู้กระทำผิด โดยจะรับโทษตกทอดแทนกันไม่ได้ โดยทฤษฎีในการลงโทษแบ่งออกได้เป็น 4 ทฤษฎีหลัก ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ซึ่งมีหลักว่า ผู้ใดกระทำการใดย่อมได้รับผลตอบแทนจากการกระทำนั้น กล่าวคือ การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ได้รับความเสียหาย การที่ได้ลงโทษก็เพื่อให้สาสมกับความผิดที่ผู้กระทำ ความผิดได้กระทำขึ้น และให้ผู้เสียหายรู้สึกว่าคุณได้รับการชดใช้แล้ว

2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ (Deterrence) ซึ่งมีหลักว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่ เพื่อต้องการข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เข็ดหลาบและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก ทั้งยังเป็น ตัวอย่างให้คนทั่วไปได้เห็นเพื่อที่จะไม่เลียนแบบหรือเอาอย่างการกระทำความผิดเช่นนั้นอีก และเมื่อเห็นวิธีการข่มขู่ซึ่งเป็นการลงโทษประเภทต่าง ๆ แล้วในที่สุดแล้วก็จะเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

3. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิด (Incapacitation) ซึ่งมีหลักว่าการลงโทษจะเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดอีก การที่หมดความสามารถในการกระทำความผิดจึงส่งผลให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำผิดและอาชญากรรมต่าง ๆ ซึ่งมีวิธีการลงโทษตามแนวคิดนี้จะต้องเป็นวิธีที่ทำให้ผู้นั้นหมดโอกาสกระทำความผิดตลอดไป มีหลายวิธีโดยพิจารณาได้ดังนี้ เช่น ประหารชีวิต การจำคุก เป็นต้น

4. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) ซึ่งมีหลักว่าการลงโทษเพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจของผู้กระทำความผิดนี้มีเป้าหมายที่ใช้วิธีการลงโทษ เป็นวิธีการเปลี่ยนหรือแก้ไขหรือเยียวยาจิตใจของผู้กระทำความผิด เนื่องจากตามแนวความคิดนี้เชื่อว่าผู้กระทำความผิดมีทัศนคติในทางที่ผิด คือผู้นั้นอาจจะคิดว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำที่ถูกต้อง จึงกระทำลง โดยทั้งที่ความจริงแล้ว การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อหลักเกณฑ์หรือศีลธรรมที่ค้ำจุนของสังคม ดังนั้น ตามทฤษฎีนี้ นอกจากจะพยายามหาทางให้ผู้ที่ได้เคยกระทำความผิดมาแล้วเกิดความประสงค์ที่จะยับยั้งไม่กระทำความผิดซ้ำอีกแล้ว ยังจะต้องทำให้ผู้นั้นเกิดความสามารถที่จะยับยั้งเช่นนั้นด้วย โดยการบำบัดในระหว่างที่ผู้ต้องโทษถูกจองจำนั้น เช่น การฝึกอาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศาสนาหรือศีลธรรม เป็นต้น (ยุทธศักดิ์ ศิริสินธร และปิยะนุช โปตะวณิช, 2556, หน้า 6)

เมื่อรัฐจะใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคม รัฐต้องมีหลักเกณฑ์ในการที่จะกำหนดว่าการกระทำใดถือเป็นการกระทำความผิดและต้องได้รับโทษ การลงโทษถือเป็นการให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิด รัฐจึงต้องระมัดระวังในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงแห่งความผิดด้วย อนึ่ง นักทฤษฎีกฎหมายที่มีชื่อเสียงหนึ่งคือ เฮอร์เบิร์ต แอล แพคเกอร์ ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการกระทำที่ควรได้รับโทษทางอาญาไว้หลายประการ

ที่สำคัญเช่น การกระทำที่เป็นเหตุที่เห็นได้ชัดแจ้งในทัศนคติของคนส่วนใหญ่ในสังคมว่าเป็นการกระทำที่ถือเป็นการคุกคามและเป็นอันตรายร้ายแรงต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม และการกระทำดังกล่าวก็ไม่อาจลบล้างได้โดยส่วนสำคัญอื่นใดของสังคม กล่าวคือ เป็นการกระทำที่ถือเป็นการอาชญากรรมร้ายแรง (Serious crimes) และมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของบุคคล (Personal safety) โดยถ้าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญา การลงโทษต้องมีผลทำให้มีการกระทำผิดน้อยลง เป็นต้น

ในประมวลกฎหมายอาญาระบบปัจจุบันได้บัญญัติประเภทของโทษที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ในมาตรา 18 ซึ่งกำหนดไว้ 5 สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ทรัพย์สินจึงสามารถจำแนกผลกระทบที่เกิดจากโทษทั้ง 5 สถานได้ดังนี้

1. การลงโทษที่กระทบต่อชีวิตผู้กระทำความผิด ได้แก่ การประหารชีวิตผู้กระทำความผิดโดยการลงโทษนี้ใช้เฉพาะการกระทำความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงมากหรือมีผลกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างรุนแรง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สาสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด

2. การลงโทษที่กระทบต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ได้แก่ การจำคุกและกักขัง โดยการลงโทษประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว (กรณีจำคุกโดยมีกำหนดเวลาและการกักขัง) หรือเป็นการถาวร (กรณีจำคุกตลอดชีวิต) และอาศัยช่วงเวลาดังกล่าวในการตัดสินใจของผู้กระทำความผิดก่อนที่จะกลับคืนสู่สังคม

3. การลงโทษที่กระทบต่อการดำรงชีวิตตามปกติของผู้กระทำความผิด ได้แก่ การสั่งให้ทำงานรับใช้สังคม (Community service order) ในทางต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงและไม่มีเจตนาร้ายได้รู้สึกนึกในการกระทำของตน โดยการลงโทษประเภทนี้มีได้ใช้เฉพาะผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคลด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น การสั่งให้นิติบุคคลที่ปล่อยมลพิษออกสู่สภาพแวดล้อมต้องไปกำจัดมลพิษต่าง ๆ ที่ตนปล่อยออกไป หรือโดยการจ่ายเงินสนับสนุนแก่องค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น สำหรับประเทศไทยนั้นมาตรการนี้ยังไม่ถือเป็นโทษ แต่อาจถูกนำมาใช้ในการคุมประพฤติในเมื่อศาลจะไม่ลงโทษผู้กระทำความผิด

4. การลงโทษที่กระทบต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ได้แก่ การปรับและการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยโทษปรับเป็นโทษที่บังคับเข้ากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดตามที่ศาลกำหนด โดยมักจะกำหนดโทษปรับเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ซึ่งเป็นโทษที่ใช้กันทั่วไปในความผิดที่กระทำโดยนิติบุคคล เช่น ความผิดเกี่ยวกับการค้าขายหลักทรัพย์ เป็นต้น ส่วนการริบทรัพย์สินนั้นเป็นการริบทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด หรือที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้มาจากการกระทำความผิด เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดใช้หรือได้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นอีกต่อไป

ผู้ที่จะถูกลงโทษอาญาได้นั้นมี 2 ประเภท ได้แก่

1. บุคคลธรรมดา

2. นิติบุคคลผลผู้แทนนิติบุคคล โดยโทษที่จะลงแก่นิติบุคคลนั้นจำกัดเฉพาะการปรับ การริบทรัพย์สิน และการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสังคมเท่านั้น ไม่รวมถึงการประหารชีวิต จำคุก และกักขังซึ่งโดยสภาพไม่สามารถลงแก่นิติบุคคลได้ (ยุทธศักดิ์ ศิริสินธุ์ และปิยะนุช โปตะวณิช, 2556, หน้า 8)

แนวคิดการก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดทางอาญา

สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต ทั้งอากาศ น้ำ หรืออาหารที่ไม่ปนเปื้อนสารพิษ ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่โลกเริ่มตระหนักในการรักษาและหวงแหนแต่ทั้งนี้การพัฒนาเทคโนโลยีก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อโลกเช่นเดียวกัน โดยนอกจากการพัฒนาความสะอาดสบายในการใช้ชีวิตแล้วก็ยังรวมถึงเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย การสื่อสาร ไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมจะต้องก่อมลพิษเมื่อเกิดการผลิตจึงต้องมีความเข้มงวดที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเมื่อโลกพัฒนาระบบอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในอุตสาหกรรม หรือการเกิดมลพิษเมื่อเครื่องจักรทำงานในงานผลิต รวมไปถึงของเสียที่เกิดจากกิจกรรมดังกล่าวที่ก่อให้เกิดมลพิษหากไม่ใช้วิธีการบำบัดที่เหมาะสม ในระยะแรกนั้นการที่ทรัพยากรธรรมชาติสูญหายไปถือเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สินของรัฐ หรือเอกชน ที่ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้เพราะไม่ได้กระทำผิดต่อเนื้อตัว ร่างกาย เสรีภาพของบุคคล แต่ต่อมาแนวคิดและปฏิกิริยาของสังคมที่มีต่อการกระทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยมองว่าการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สังคมควรประณามและลงโทษ และเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต สุขภาพ ทรัพย์สิน รวมไปถึงการก่อมลพิษที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนต่อไปจึงต้องให้การก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดทางอาญา (เอกชัย ฤทธิภักดี, 2539, หน้า 63 อ้างถึงใน กนกวรรณ วงศ์กี, 2553, หน้า 6) ส่วนแนวความคิดที่ว่า การทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดทางอาญานั้นเริ่มในกลุ่มประเทศประชาคมยุโรป (Council of Europe) โดยคณะกรรมการป้องกันอาชญากรรมและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (U.N. Commission on crime prevention and criminal justice) ได้บรรจุเรื่อง การนำมาตรการทางอาญามาใช้ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาต์ทั้งในการประชุมภายในกรมการและการประชุมระดับโลก (U.N. Crime congress) ณ ประเทศญี่ปุ่นและต่อมาในอนุสัญญา Convention on the protection of environment through criminal law ได้กล่าวไว้ว่าการทำลายสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อรุนแรงเป็นความผิดทางอาญาและต้องได้รับโทษ (กนกวรรณ วงศ์กี, 2553, หน้า 7)

สำหรับแนวคิดในการลงโทษทางอาญาด้านสิ่งแวดล้อมนั้น การดำเนินคดีอาญาในสหภาพยุโรปซึ่งมีการบังคับใช้กฎหมายมากกว่า 30 ปีนั้น ได้มีการเสนอต่ออนุสัญญาสมัชชาคณะรัฐมนตรีว่าด้วยบทลงโทษต่อการกระทำผิดต่อกฎหมายสิ่งแวดล้อมในการประชุมครั้งที่ 7 และครั้งที่ 17 พ.ศ. 2515 ณ เมืองบรัสเซล และในปี พ.ศ. 2533 ณ เมืองอิสตันบูล โดยได้เสนอว่า เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศแต่ละฝ่ายรับรองว่าจะใช้และนำมาตราการที่เหมาะสมและจำเป็นไปใช้เพื่อออกกฎหมายที่มีบทลงโทษทางอาญาในกรณีที่มีการกระทำต่อสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรง โดยถือว่าเป็นอาชญากรรมในตัวเองประเภทหนึ่ง โดยบทลงโทษดังกล่าวนั้นย่อมรวมถึงการจำคุก และโทษตามวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับกรณีกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมร้ายแรง และอาจหมายรวมถึงการทำให้สิ่งแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิม นอกจากนี้ตามอนุสัญญาในมาตรา 7 ยังได้มีข้อกำหนดเรื่องมาตรการริบทรัพย์สินว่าแต่ละฝ่ายรับรองว่าจะใช้มาตรการที่เหมาะสมตามความจำเป็นเพื่อให้มีบทลงโทษทางอาญาและทางปกครองหรือให้มีมาตรการต่อบุคคลที่อยู่ในฐานะเป็นตัวแทนในการกระทำความผิดกฎหมายซึ่งได้กระทำโดยนิติบุคคล สมาชิกหรือผู้แทน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 กรรมาธิการของสหภาพยุโรปได้มีข้อเสนอลงโทษต่อผู้กระทำความผิดอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ประชาคมยอมรับ เพื่อปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของมนุษย์ โดยให้มีการใช้มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดและรับโทษทางอาญากรณีกระทำความผิดร้ายแรง ซึ่งกฎหมายจะบัญญัติบทลงโทษต่อการกระทำต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรง เช่น การขนส่ง การส่งออกและนำเข้าของเสียอันตราย การค้าสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ ผิดกฎหมาย การตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งส่วนใหญ่จะระบุไว้ในข้อเสนอที่ได้ยอมรับโดยฉันทามติในปี พ.ศ. 2546

ต่อมาในสหภาพยุโรปได้นำแนวความคิดการลงโทษทางอาญาด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้เป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยจัดทำ คำสั่ง ซึ่งใน คำสั่ง ได้เสนอให้มีการบัญญัติความผิดอาญาของประเทศสมาชิกเพื่อใช้เป็นแนวทางในการลงโทษผู้กระทำความผิดในการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นการกระทำความผิดโดยเจตนาและประมาท และเนื่องจากประเทศสมาชิกล้วนบัญญัติห้ามมิให้กระทำความผิดอยู่แล้ว ดังนั้น ประเทศสมาชิกเพียงนำคำสั่งไปปรับใช้เพิ่มเติมในส่วนของบทลงโทษทางอาญาที่มีการบังคับใช้เท่านั้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือการคิดที่จะกระทำความผิดก็ถือว่าเป็นการกระทำความผิดเช่นกัน

คำสั่งของสหภาพยุโรปได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องรับประกันว่าบุคคลจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดของตนซึ่งอาจเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นด้วย และประเทศสมาชิกจะต้องรับประกันว่ากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อสิ่งแวดล้อมจะต้องมีประสิทธิภาพและบทลงโทษควรมีสัดส่วนที่เหมาะสมกับการกระทำความผิด และต้องกำหนดอัตราโทษอย่างสูงสุดไว้สำหรับกรณีที่เป็นการกระทำความผิดอย่างร้ายแรง อย่างไรก็ดี คำสั่ง

ดังกล่าว เป็นเพียงการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อป้องกันสิ่งแวดล้อม โดยการใช้กฎหมายอาญาแต่ประเทศสมาชิกยังคงไว้หรือนำมาตรการที่เข้มงวดขึ้นมาใช้ได้ ทั้ง คำสั่งดังกล่าวมิได้กำหนดวิธีพิจารณาความเอาไว้โดยเฉพาะ

คำสั่งของสหภาพยุโรปนี้ถูกกำหนดร่วมเพื่อให้ประเทศสมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้กับกฎหมายอาญาของแต่ละประเทศเพื่อให้มีการบังคับใช้เป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่างในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป เช่น การร่วมกันกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าความผิดอาญาสิ่งแวดล้อม (Environmental crime) มีความหมายเพียงใด และหากมีการกระทำความผิดอาญาสิ่งแวดล้อม ผู้กระทำความผิดจะได้รับบทลงโทษทำนองเดียวกัน แม้ว่าจะอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของแต่ละประเทศ และผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายของประเทศหนึ่งในขณะที่เป็นความผิดตามกฎหมายของอีกประเทศหนึ่งด้วย นอกจากนี้ข้อเสนอดังกล่าวยังทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกทั้งหลายในกรณีคดีข้ามประเทศอีกด้วย (กนกวรรณ วงศ์กวี, 2553, หน้า 7-9)

กฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่น

การใช้กฎหมายอาญามาจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่นนั้นเรียกว่ากฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ กฎหมายที่ควบคุมสิ่งแวดล้อมโดยนำบทลงโทษมาใช้ โดยในสมัยเมจิ กฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมจะมีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา ในปี ค.ศ. 1967 มีกฎหมายพื้นฐานที่ใช้รับมือควบคุมปัญหามลพิษซึ่งไม่ใช่กฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมอยู่ด้วย และในขณะเดียวกันนั้นก็มีการลงโทษการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษลักษณะพิเศษคือการลงโทษการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ หลังจากนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมก็มีการเปลี่ยนแปลงในปี ค.ศ. 1993 มีกฎหมายพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีได้มุ่งแก้ไขปัญหามลพิษแต่เพียงอย่างเดียวแต่มุ่งคุ้มครองรวมทั้งสิ่งแวดล้อมและมลพิษที่มีผลต่อมวลมนุษยชาติ ไม่ใช่เฉพาะแต่ญี่ปุ่นแต่อย่างเดียว กฎหมายนี้มีกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมรวมอยู่ด้วย

1. กฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่นมีพัฒนาการ 2 ด้าน

1.1 ช่วยคุ้มครองสุขภาพร่างกายของมนุษย์ และ 2. อนุรักษ์สภาพนิเวศวิทยาธรรมชาติ กฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาธรรมชาติเป็นศูนย์กลางมีข้อขัดแย้งกับกฎหมายอาญาเดิมที่มีอยู่แล้ว แนวคิดเก่านั้นเห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่นมุ่งคุ้มครองชีวิตร่างกายทรัพย์สินเท่านั้น จึงมีแนวคิดที่สมควรหรือไม่ที่จะคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แนวคิดที่นำมาใช้เห็นว่าการอนุรักษ์ระบบนิเวศเป็นหน้าที่ของกฎหมายอาญา โดยนำกฎหมายอาญามาใช้เป็นตัวเสริมให้คำสั่งของราชการที่ออกมามีผลใช้บังคับ แนวคิดอีกแนวคิดหนึ่งไม่เห็นด้วยที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพราะขัดกับแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายอาญาหรือแนวคิดหลัก

1.2 ประเภทของกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมมีดังนี้

1.2.1 ประเภทตามองค์ประกอบของความผิดมี 5 ประเภท

1.2.1.1 ความผิดที่กำหนดให้การกระทำการปล่อยมลพิษที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายชีวิตเป็นองค์ประกอบความผิด

1.2.1.2 การกระทำการปล่อยมลพิษก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายเป็นองค์ประกอบความผิด

1.2.1.3 การกระทำการปล่อยมลพิษผิดต่อกฎหมายหรือไม่ได้รับอนุญาตเป็นองค์ประกอบความผิด

1.2.1.4 การกระทำที่ขัดต่อคำสั่งราชการที่ควบคุมมลพิษเป็นองค์ประกอบความผิด

1.2.1.5 การไม่ขออนุญาตจากราชการหรือแสดงเอกสารเท็จในการขออนุญาตเป็นองค์ประกอบความผิด

สำหรับความผิดโดยตรงคือความผิดประเภท 1.2.1.1 1.2.1.2 1.2.1.3 และ 1.2.1.5 นั้นสามารถลงโทษได้โดยไม่ต้องรอคำสั่งทางราชการเป็นรูปแบบการลงโทษโดยตรง

การลงโทษโดยอ้อมคือความผิดประเภท 1.2.1.4 เมื่อละเมิดแล้วจะมีคำสั่งราชการออกมาอีกครั้ง เมื่อละเมิดคำสั่งอีกจึงจะถูกลงโทษ

1.2.2 ประเภทจากข้อบังคับจากส่วนราชการหรือฝ่ายบริหาร

1.2.2.1 ประเภทอิสระต่อฝ่ายบริหาร สามารถลงโทษได้โดยไม่ต้องไปพิจารณาข้อบังคับต่อส่วนราชการหรือฝ่ายปกครอง

1.2.2.2 ประเภทสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหาร มีเงื่อนไขบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับข้อบังคับของส่วนราชการเหมือนการลงโทษทางอ้อมตาม 1.4 ข้างต้น

1.2.3 ความสัมพันธ์กับหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญา

เป็นปัญหาของความขัดแย้งกับหลักพื้นฐานของกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมกับหลักกฎหมายพื้นฐานของกฎหมายอาญา คือ จะนำหลักว่าด้วยการจำกัดขอบเขตของกฎหมายอาญามาใช้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายแพ่งและกฎหมายปกครองมีอย่างเพียงพอ คือ จะใช้กฎหมายตัวนั้น โดยตรงและพยายามจำกัดขอบเขตการใช้กฎหมายอาญา แต่นักอนุรักษสิ่งแวดล้อมเห็นว่าควรนำกฎหมายอาญามาใช้ให้มากกว่านี้ ทั้งนี้ ความผิดส่วนใหญ่ในกฎหมายอาญาจะเป็นความผิดฐานละเมิด เช่น ฆ่าคน ความผิดฐานเป็นอันตราย เช่น วางเพลิง ความผิดฐานเป็นอันตรายมีค่อนข้างน้อยซึ่งตรงกับองค์ประกอบของความผิดข้อ 1.2.1.1 ความผิดที่กำหนดให้การกระทำการปล่อยมลพิษที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายชีวิตเป็นองค์ประกอบความผิด และ 1.2.1.2 การกระทำการปล่อยมลพิษก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายเป็นองค์ประกอบความผิด (เป็นความผิดใน

ตัวเอง) สำหรับความผิดตามองค์ประกอบข้อ 1.2.1.4 การกระทำที่ขัดต่อคำสั่งราชการที่ควบคุมมลพิษเป็นองค์ประกอบความผิด และ 1.2.1.5 การไม่ขออนุญาตจากราชการหรือแสดงเอกสารเท็จในการขออนุญาตเป็นองค์ประกอบความผิด นั้นไม่ต้องดูว่ามีอันตรายหรือไม่ เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติหรือความผิดตามรูปแบบ ความผิดตามองค์ประกอบข้อ 1.2.1.3 การกระทำการปล่อยมลพิษผิดต่อกฎหมายหรือไม่ได้รับอนุญาตเป็นองค์ประกอบความผิด เป็นไปได้ทั้งรูปแบบและความผิดตามที่พระราชบัญญัติกำหนด ดังนั้นตามหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญาจะลงโทษเฉพาะความผิดองค์ประกอบข้อ 1.2.1.1 และ 1.2.1.2 แต่ความผิดของกฎหมายอาญาล่วงละเมิดจะมีความผิดตามองค์ประกอบข้อ 1.2.1.4 และ 1.2.1.5 มาก จึงขัดแย้งกัน

กฎหมายอาญาล่วงละเมิดจะมีบทบัญญัติลงโทษนิติบุคคลเป็นจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายอาญา เนื่องจากผู้กระทำผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะเป็นบริษัทหรือนิติบุคคลเป็นหลัก แต่กฎหมายอาญาจะลงโทษบุคคลธรรมดาเป็นหลัก

ปัญหาอีกปัญหาหนึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับทฤษฎีสติประ โยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง มีการนำทฤษฎีนี้มาใช้ค่อนข้างมากเมื่อมีปัญหาการตีความกฎหมาย เป็นปัญหาว่าประโยชน์อะไรที่กฎหมายจะมุ่งคุ้มครอง กฎหมายอาญาล่วงละเมิดกำหนดให้ระบบนิเวศวิทยาทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเป็นสิทธิประโยชน์ที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง เช่น มุ่งคุ้มครองน้ำ ดิน สัตว์ อากาศ พืช ซึ่งแตกต่างกับแนวคิดของกฎหมายอาญา บทบัญญัติของกฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของคนเป็นหลัก

ดังนั้นแนวคิดดั้งเดิมของกฎหมายอาญา ความผิดตามรูปแบบที่รัฐบัญญัติจึงไม่ควรถูกลงโทษ ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายอาญาล่วงละเมิดที่จะมุ่งคุ้มครองไม่เกี่ยวกับมนุษย์เลย เช่น มุ่งคุ้มครองกระต่ายจะมองเพียงว่ากระต่ายควรได้รับการคุ้มครอง แต่ไม่มองว่าสำหรับมนุษย์นั้นสมควรคุ้มครองกระต่ายหรือไม่ ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่าผลประโยชน์ที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อม คืออะไร (ในกฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองชีวิต ร่างกาย มนุษย์เป็นหลัก) คุณค่าผลประโยชน์สิ่งแวดล้อมมีคุณค่าน่าจะคุ้มครองเพียงใดยังคลุมเครืออยู่ ดังนั้นจึงถือว่ากฎหมายอาญาล่วงละเมิดทฤษฎีสติประ โยชน์ที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อม ยังคลุมเครืออยู่ว่าคืออะไร

ทฤษฎีสติประ โยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองอีกแนวคิดหนึ่งคือ แนวคิดนี้จะไม่มองถึงสิทธิประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง แต่มองในแนวสิทธิประโยชน์ทางฝ่ายปกครอง เช่น การละเมิดคำสั่งราชการหรือทำให้จุดประสงค์ของราชการไม่บรรลุผล แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อฝ่ายบริหารมากกว่ากฎหมายอาญา แต่มีข้อสงสัยเกี่ยวกับแนวคิดนี้มาก เพราะอาจขัดต่อความเป็นอิสระของฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ แนวคิดนี้ให้อำนาจฝ่ายบริหารมากเกินไป

1.2.4. ประเภทความสัมพันธ์ต่อฝ่ายบริหาร (ตรงกันข้ามกับอิสระกับฝ่ายบริหาร)

1.2.4.1 ความสัมพันธ์ทางความคิด

1.2.4.2 ความสัมพันธ์ทางข้อบังคับทางปกครอง เงื่อนไขที่จะพิจารณาว่าเป็นความผิด ถูกกำหนดขึ้นโดยข้อบังคับทางปกครอง เช่น มีข้อบังคับห้ามยิงนก ตกปลา จะมีการกำหนด เช่น ห้ามตกปลาเวลา 17.00 – 20.00 นาฬิกา ห้ามยิงนกในเขตอุทยาน

1.2.4.3 ความสัมพันธ์ทางการกระทำของฝ่ายปกครองเช่น การอนุญาต คำสั่ง การห้าม การอนุมัติ (สอดคล้องกับการลงโทษทางอ้อม อาจมีอยู่ในกฎกระทรวง เทศบัญญัติ ให้เห็นเด่นชัดในสถานการณ์นั้น ซึ่งดูดี แต่ถ้ามองเงื่อนไขการกระทำผิดจะมีปัญหาค่อนข้างมาก เนื่องจากฝ่ายปกครองจะออกคำสั่งไปตามสถานการณ์นั้น ๆ แต่กฎหมายอาญาจะมีผลทั่วไปในทุกสถานการณ์ การออกคำสั่งตามสถานการณ์อาจมีข้อผิดพลาดได้ง่าย ซึ่งอาจออกคำสั่งมาเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่อาจมีผลทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหาย)

แต่ในทางกฎหมายอาญาศาลจะพิจารณาจากหลาย ๆ ปัจจัย สามารถตัดสินคดีได้เป็นธรรมดาว่าที่ฝ่ายปกครองจะออกคำสั่งออกมา

การกระทำที่ผิดข้อบัญญัติของฝ่ายปกครองนี้เมื่อถูกนำคดีขึ้นสู่ศาล ศาลจะพิจารณาว่าเป็นความผิดมีน้อยมาก สรุปว่าข้อบัญญัติของฝ่ายปกครองอาจออกมาเพื่อเป็นการขู่

1.2.5. สถานการณ์ในการบังคับใช้กฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อม

หลักการพื้นฐานเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็จะเป็นการอนุรักษ์คุณภาพน้ำ ดิน อากาศ แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับการทิ้งขยะ ทิ้งสารพิษ สรุปว่าเป็นคดีที่ก่อให้เกิดมลพิษเป็นส่วนใหญ่ ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นบริษัทผลิตสินค้าก่อสร้าง เช่น ในปี ค.ศ. 2005 ความผิดทั่วไปอัยการส่งคดีมา 20 ล้านคดี แต่ฟ้องคดีเพียง 10 ล้านคดี แต่คดีสิ่งแวดล้อม อัยการยื่นฟ้องมากกว่าร้อยละ 50 ซึ่งสูงกว่าคดีทั่วไปโดยปี ค.ศ. 2005 คดีสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น 7,000 กว่าคดีจึงถือว่าเป็นอัตราค่อนข้างมาก

1.2.6 การสอบสวนเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม

การสอบสวนมีปัญหาค่อนข้างมากโดยมีปัญหาจากการ

1.2.6.1 ปัญหาด้านเทคนิค เช่น มีข้อบัญญัติห้ามปล่อยสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ แต่ตำรวจไม่มีความสามารถทางด้านเทคนิค แต่ฝ่ายบริหารมีความสามารถทางเทคนิคมากกว่าทางตำรวจจึงต้องพึ่งพาฝ่ายบริหารค่อนข้างมาก ดังนั้นฝ่ายบริหารจึงเป็นผู้ตัดสินว่าการกระทำใดผิดกฎหมายจากนั้นจึงแจ้งตำรวจให้จับกุม

1.2.6.2 ปัญหาการรับรู้ของบุคคลภายนอกเกี่ยวกับกิจกรรมภายในของบริษัท ซึ่งคนนอกไม่สามารถรับรู้วิธีการดำเนินการของบริษัทหรือโรงงาน แต่ฝ่ายบริหารมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบบริษัทหรือโรงงานได้ ตำรวจก็จะพึ่งอำนาจของฝ่ายบริหารตามนี้

1.2.6.3 ปัญหาด้านการรวบรวมพยานหลักฐาน ในคดีอาญาทั่วไปจะนำข้อมูลที่ฝ่ายบริหารรวบรวมมาใช้ในคดีอาญาไม่ได้ ฝ่ายบริหารมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบได้โดยไม่ต้องขอ

หมายค้นจากศาล แต่จะนำหลักฐานที่ฝ่ายบริหารรวบรวมมาใช้เป็นหลักฐานในคดีอาญาไม่ได้ ซึ่งนักวิชาการเห็นว่าน่าจะนำไปใช้ได้แต่พนักงานสอบสวนจะรวบรวมหลักฐานอะไรจะต้องขอหมายจากศาล ซึ่งสาเหตุที่ฝ่ายบริหารรวบรวมเป็นพยานหลักฐานในศาลไม่ได้เพราะมีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้แต่นักวิชาการเห็นว่าน่าจะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้

กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษการปล่อยมลพิษอันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ เป็นกฎหมายฉบับแรกของกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อม (ประกอบ ลินะเปสนันท์, 2550, หน้า 53-58)

บทที่ 3

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำ ความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

สำหรับบทนี้จะได้กล่าวถึงฐานความผิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว รวมไปถึงบทบัญญัติของกฎหมายในต่างประเทศ เพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

ความรับผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติบทกำหนดโทษตามหมวด 7 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่บัญญัติถึงฐานความผิดจากการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยทั้งหมดมีดังต่อไปนี้

1. ความผิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่เกี่ยวกับการควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษ

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่เกี่ยวกับการควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษเอาไว้ตามมาตรา 98 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 98 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ออกตามมาตรา 9 หรือขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่งดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวหรือขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่งดังกล่าว เป็นผู้ซึ่งก่อให้เกิดอันตราย หรือความเสียหายจากภาวะมลพิษ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

การฝ่าฝืนมาตรา 9 ซึ่งมีบทกำหนดโทษตามมาตรา 98 นั้นเป็นเรื่องของการกระทำ ความผิดจากการขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่งที่เกี่ยวกับการควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษ ทั้งนี้มาตรา 9 ได้บัญญัติเอาไว้ว่า

มาตรา 9 เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัยของประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐเป็นอันมาก ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือบุคคลใด รวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใด ๆ อันจะมีผลเป็นการควบคุม ระวังหรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันที่ในกรณีที่น่าเชื่อว่าบุคคลใดเป็นผู้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษดังกล่าว ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตรายดังกล่าวด้วย

อำนาจในการสั่งตามวรรคหนึ่ง นายกรัฐมนตรีจะมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัดแทนนายกรัฐมนตรีได้โดยให้ทำเป็นคำสั่งและประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในการปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า

2. ความผิดจากการทำลาย ทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ หรือศิลปกรรมอันควรในเขตอนุรักษ์

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับการทำลาย ทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรในเขตอนุรักษ์เอาไว้ตามมาตรา 99 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 99 ผู้ใดบุกรุกหรือครอบครองที่ดินของรัฐโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าไปกระทำความผิดประการใด ๆ อันเป็นการทำลาย ทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์ หรือก่อให้เกิดมลพิษอันมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดตามมาตรา 43 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับพื้นที่เขตอนุรักษ์นั้นเป็นไปตามมาตรา 43 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 43 ในกรณีที่ปรากฏว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติ หรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์และพื้นที่นั้นยังมิได้ถูกประกาศ

กำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นั้นเป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

3. ความผิดจากการฝ่าฝืนมาตรการคุ้มครองเขตอนุรักษ์

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดเรื่องการกระทำฝ่าฝืนมาตรการคุ้มครองเขตอนุรักษ์เอาไว้ตามมาตรา 100 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 100 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 44 หรือตามประกาศของรัฐมนตรีตามมาตรา 45 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับมาตรา 44 และมาตรา 45 นั้นเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองเขตอนุรักษ์ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 44 ในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือมิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้างหรือดำเนินการในพื้นที่นั้นให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(4) กำหนดวิธีการจัดการ โดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่นั้น

(5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น

มาตรา 45 ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้วแต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม

แห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเข้าดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างตามมาตรา 44 ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ นั้นได้

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จะใช้ มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น

การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี โดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา

4. ความผิดจากการแพร่หรือไขข่าวที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับอันตรายจากแหล่งกำเนิด มลพิษโดยมีเจตนาที่จะทำลายชื่อเสียงหรือความไว้วางใจของสาธารณชนต่อการดำเนินกิจการ โดย ชอบด้วยกฎหมายของแหล่งกำเนิดมลพิษ

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดเรื่องแพร่หรือไขข่าวที่ไม่เป็นความจริง เกี่ยวกับอันตรายจากแหล่งกำเนิดมลพิษโดยมีเจตนาที่จะทำลายชื่อเสียงหรือความไว้วางใจของ สาธารณชนต่อการดำเนินกิจการโดยชอบด้วยกฎหมายของแหล่งกำเนิดมลพิษไว้ตามมาตรา 101 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 101 ผู้ใดแพร่หรือไขข่าวที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับอันตรายจากแหล่งกำเนิด มลพิษใดโดยมีเจตนาที่จะทำลายชื่อเสียงหรือความไว้วางใจของสาธารณชนต่อการดำเนินกิจการ โดยชอบด้วยกฎหมายของแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่ เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หากการแพร่หรือไขข่าวตามวรรคหนึ่งกระทำโดยการประกาศโฆษณาหรือออกข่าวทาง หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ผู้กระทำผิดดังกล่าวต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

5. ความผิดจากการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะที่ก่อให้เกิดมลพิษเกินค่ามาตรฐาน บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดเรื่องการกระทำฝ่าฝืนคำสั่งห้ามใช้ ยานพาหนะที่ก่อให้เกิดมลพิษไว้ตามมาตรา 102 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 102 “ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 65 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท”

พาหนะตามมาตรา 102 นั้นคือพาหนะตามมาตรา 65 ที่ถูกสั่งห้ามใช้เนื่องจากถูกตรวจ พบว่าได้มีการใช้พาหนะที่ก่อมลพิษเกินกว่าค่ามาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดตามที่ รัฐมนตรีประกาศกำหนด (มาตรา 64 ประกอบมาตรา 55) ซึ่งมาตรา 65 64 55 บัญญัติว่า

มาตรา 65 ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่าได้มีการใช้ยานพาหนะโดยฝ่าฝืนตาม มาตรา 64 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกคำสั่งห้ามใช้ยานพาหนะนั้น โดยเด็ดขาดหรือจนกว่า จะได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่กำหนดตาม มาตรา 55

มาตรา 64 ยานพาหนะที่จะนำมาใช้จะต้องไม่ก่อให้เกิดมลพิษเกินกว่ามาตรฐานควบคุม มลพิษจากแหล่งกำเนิดที่กำหนดตามมาตรา 55

มาตรา 55 ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษและโดยความ เห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนด มาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด สำหรับควบคุมการระบายน้ำทิ้ง การปล่อยทิ้งอากาศเสีย การปล่อยทิ้งของเสีย หรือมลพิษอื่นใดจากแหล่งกำเนิดออกสู่สิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมให้ได้มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

6. ความผิดจากการฝ่าฝืนคำสั่งการเข้าตรวจสอบเครื่องยนต์หรืออุปกรณ์ยานพาหนะที่ก่อ มลพิษเกินค่ามาตรฐาน

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดเรื่องการฝ่าฝืนคำสั่งการเข้าตรวจสอบ เครื่องยนต์หรืออุปกรณ์ยานพาหนะที่ก่อมลพิษเกินค่ามาตรฐานไว้ตามมาตรา 103 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 103 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 67 ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

คำสั่งตามมาตรา 67 คือคำสั่งเพื่อตรวจสอบเครื่องยนต์และอุปกรณ์ของยานพาหนะเพื่อ การปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบมลพิษของยานพาหนะว่าก่อมลพิษเกินกว่าค่ามาตรฐานหรือไม่ (มาตรา 65) ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 67 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 65 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ ยานพาหนะหยุดเพื่อตรวจสอบ หรือเข้าไปในยานพาหนะหรือกระทำการใด ๆ ที่จำเป็นเพื่อ ตรวจสอบเครื่องยนต์และอุปกรณ์ของยานพาหนะนั้นได้

7. ความผิดจากการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเกี่ยวกับการต้องจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือ ต้องส่งน้ำเสียไปบำบัด

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเกี่ยวกับการ ต้องจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือต้องส่งน้ำเสียไปบำบัดไว้ตามมาตรา 104 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 104 เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 71 หรือผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 72 หรือข้อกำหนดของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 74 หรือมาตรา 75 วรรคหนึ่ง หรือกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 80 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับ ไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

คำสั่งตามมาตรา 71 72 หรือข้อกำหนดตามมาตรา 74 75 วรรคหนึ่ง หรือออกกฎกระทรวง
ตามมาตรา 80 นั้น ได้บัญญัติว่า

มาตรา 71 ในเขตควบคุมมลพิษใดหรือเขตท้องที่ใดที่ทางราชการได้จัดให้มีระบบบำบัด
น้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมไว้แล้ว ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษตาม
มาตรา 70 วรรคหนึ่ง ซึ่งยังมีได้ทำการก่อสร้าง ติดตั้งหรือจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบ
กำจัดของเสียตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษกำหนด หรือไม่ประสงค์ที่จะทำการก่อสร้างหรือจัด
ให้มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษกำหนดดังกล่าว มี
หน้าที่ต้องจัดส่งน้ำเสียหรือของเสียที่เกิดจากการดำเนินกิจการของตนไปทำการบำบัดหรือกำจัด
โดยระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมที่มีอยู่ภายในเขตควบคุมมลพิษหรือเขต
ท้องที่นั้น และมีหน้าที่ต้องเสียค่าบริการตามอัตราที่กำหนดโดยพระราชบัญญัตินี้หรือโดยกฎหมาย
อื่นที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 72 ในเขตควบคุมมลพิษใดหรือเขตท้องที่ใดที่ทางราชการได้จัดให้มีระบบบำบัด
น้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมไว้แล้ว ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษทุก
ประเภท เว้นแต่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่กำหนดตามมาตรา 70 มีหน้าที่ต้อง
จัดส่งน้ำเสียหรือของเสียที่เกิดจากแหล่งกำเนิดมลพิษของตนไปทำการบำบัดหรือกำจัดโดยระบบ
บำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมที่มีอยู่ภายในเขตควบคุมมลพิษหรือเขตท้องที่นั้น และ
มีหน้าที่ต้องเสียค่าบริการตามอัตราที่กำหนดโดยพระราชบัญญัตินี้หรือโดยกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
เว้นแต่แหล่งกำเนิดมลพิษนั้น มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียของตนเองอยู่แล้ว และ
สามารถทำการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียได้ตามมาตรฐานที่กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 74 ในเขตควบคุมมลพิษใดหรือในเขตท้องที่ใดที่ทางราชการยังมีได้จัดให้มีระบบ
บำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวม แต่มีผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสีย
หรือกำจัดของเสียอยู่ในเขตควบคุมมลพิษหรือเขตท้องที่นั้น ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครอง
แหล่งกำเนิดมลพิษตามมาตรา 71 และมาตรา 72 จัดส่งน้ำเสียหรือของเสียจากแหล่งกำเนิดของตน
ไปให้ผู้รับจ้างให้บริการทำการบำบัดหรือกำจัดตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่เจ้าพนักงาน
ท้องถิ่นกำหนดโดยคำแนะนำของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ

มาตรา 75 วรรคหนึ่ง ในเขตควบคุมมลพิษใดหรือเขตท้องที่ใดที่ทางราชการยังมีได้จัด
ให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมและไม่มีผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้าง
ให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียอยู่ในเขตควบคุมมลพิษหรือเขตท้องที่นั้น เจ้าพนักงาน
ท้องถิ่นโดยคำแนะนำของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษอาจกำหนดวิธีการชั่วคราว สำหรับการบำบัด
น้ำเสียหรือกำจัดของเสียซึ่งเกิดจากแหล่งกำเนิดมลพิษตามมาตรา 71 และมาตรา 72 ได้ตามที่จำเป็น

จนกว่าจะได้มีการก่อสร้าง ติดตั้ง และเปิดดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวมในเขตควบคุมมลพิษหรือเขตท้องที่นั้น

มาตรา 80 เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ซึ่งมีระบบบำบัดอากาศเสีย อุปกรณ์หรือเครื่องมือสำหรับควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสีย ตามมาตรา 68 หรือ มาตรา 70 เป็นของตนเองมีหน้าที่ต้องเก็บสถิติและข้อมูลซึ่งแสดงผลการทำงานของระบบหรืออุปกรณ์ และเครื่องมือดังกล่าวในแต่ละวัน และจัดทำบันทึกรายละเอียดเป็นหลักฐานไว้ ณ สถานที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น และจะต้องจัดทำรายงานสรุปผลการทำงานของระบบ หรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าวเสนอต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่แหล่งกำเนิดมลพิษนั้นตั้งอยู่อย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

การเก็บสถิติ ข้อมูล การจัดทำบันทึกรายละเอียดและรายงานให้ทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่ระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย หรือ อุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าวในวรรคหนึ่ง จะต้องมิให้ผู้ควบคุมตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ กำหนด ให้ผู้ควบคุมมีหน้าที่ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งแทนเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

ให้ผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียมีหน้าที่ต้องดำเนินการเช่นเดียวกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษตามวรรคหนึ่ง

8. ความผิดจากการรับจ้างเป็นผู้ควบคุมหรือรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียโดยไม่ได้รับใบอนุญาต

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการรับจ้างเป็นผู้ควบคุมหรือรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียโดยไม่ได้รับใบอนุญาตไว้ตามมาตรา 105 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 105 ผู้ใดรับจ้างเป็นผู้ควบคุมหรือรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียโดยไม่ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 73 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การขอและออกใบอนุญาตเป็นไปตามมาตรา 73 ซึ่งได้บัญญัติว่า

มาตรา 73 ห้ามมิให้ผู้ใดรับจ้างเป็นผู้ควบคุมหรือรับจ้างให้บริการ บำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสีย เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงาน ท้องถิ่น

การขอและการออกใบอนุญาต คุณสมบัติของผู้ขอรับใบอนุญาต การควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ได้รับอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การออกใบแทนใบอนุญาต การสั่งพักและการเพิกถอนการอนุญาตและการเสียค่าธรรมเนียมการขอและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้ถือว่าผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้รับจ้างให้บริการเป็นผู้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ควบคุม
ด้วย

ในการรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียของผู้รับจ้างให้บริการตามวรรค
หนึ่ง จะเรียกเก็บค่าบริการเกินกว่าอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงมิได้

9. ความผิดจากการที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ผู้ควบคุมหรือผู้รับจ้าง
ให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียผู้ใดไม่จัดเก็บสถิติ ข้อมูล หรือไม่ทำบันทึกหรือรายงาน

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการที่เจ้าของหรือผู้ครอบครอง
แหล่งกำเนิดมลพิษ ผู้ควบคุมหรือผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียผู้ใดไม่จัดเก็บ
สถิติ ข้อมูล หรือไม่ทำบันทึกหรือรายงานตามมาตรา 106 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 106 เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ผู้ควบคุมหรือผู้รับจ้างให้บริการ
บำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียผู้ใดไม่จัดเก็บสถิติ ข้อมูล หรือไม่ทำบันทึกหรือรายงานตามมาตรา
80 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การจัดทำสถิติ ข้อมูล หรือการไม่จัดทำบันทึกหรือรายงานเป็นไปตามมาตรา 80 ซึ่ง
บัญญัติว่า

มาตรา 80 เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ซึ่งมีระบบบำบัดอากาศเสีย
อุปกรณ์หรือเครื่องมือสำหรับควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น ระบบบำบัดน้ำเสีย
หรือระบบกำจัดของเสีย ตามมาตรา 68 หรือ มาตรา 70 เป็นของตนเองมีหน้าที่ต้องเก็บสถิติและ
ข้อมูลซึ่งแสดงผลการทำงานของระบบหรืออุปกรณ์ และเครื่องมือดังกล่าวในแต่ละวัน และจัดทำ
บันทึกทรายละเอียดเป็นหลักฐานไว้ ณ สถานที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น และจะต้องจัดทำรายงาน
สรุปผลการทำงานของระบบ หรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าวเสนอต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นแห่ง
ท้องที่ที่แหล่งกำเนิดมลพิษนั้นตั้งอยู่อย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

การเก็บสถิติ ข้อมูล การจัดทำบันทึกทรายละเอียดและรายงานให้ทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการ
และแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่ระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย หรือ
อุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าวในวรรคหนึ่ง จะต้องผู้ควบคุมตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ
กำหนด ให้ผู้ควบคุมมีหน้าที่ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งแทนเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

ให้ผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียมีหน้าที่ต้อง
ดำเนินการเช่นเดียวกับเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษตามวรรคหนึ่ง

10. ความผิดจากการแสดงข้อความอันเป็นเท็จจากบันทึก รายงานใดที่ตนมีหน้าที่ต้องทำ
ตามพระราชบัญญัตินี้

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการแสดงข้อความอันเป็นเท็จจากบันทึก รายงานใดที่ตนมีหน้าที่ต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ตามมาตรา 107 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 107 ผู้ควบคุมหรือผู้รับจ้างให้บริการผู้ใดทำบันทึกหรือรายงานใดที่ตนมีหน้าที่ต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

11. ความผิดจากการขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเข้าไปในอาคารสถานที่ และการตรวจสอบระบบบำบัดของเสียและอุปกรณ์

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเข้าไปในอาคารสถานที่ และการตรวจสอบระบบบำบัดของเสียและอุปกรณ์ตามมาตรา 108 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 108 ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 82 (1) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การปฏิบัติตามมาตรา 82 (1) คือการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเข้าไปในอาคารสถานที่ และการตรวจสอบระบบบำบัดของเสียและอุปกรณ์ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 82 เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในอาคาร สถานที่และเขตที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือเขตที่ตั้งของระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียของบุคคลใด ๆ ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกหรือในระหว่างเวลาทำการเพื่อตรวจสอบสภาพการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย ระบบบำบัดอากาศเสีย หรืออุปกรณ์และเครื่องมือ ต่าง ๆ เพื่อควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น รวมทั้งตรวจบันทึกรายละเอียด สถิติ หรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของระบบ หรืออุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าว หรือเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

12. ความผิดจากการฝ่าฝืนคำสั่งให้ปิดดำเนินการหรือให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือคำสั่งเพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมมลพิษ

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการฝ่าฝืนคำสั่งให้ปิดดำเนินการหรือให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือคำสั่งเพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมมลพิษตามมาตรา 109 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 109 ผู้รับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือของเสียผู้ใดที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีคำสั่งให้หยุดหรือปิดการดำเนินการให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียตามมาตรา 82 (4)

หรือผู้ควบคุมผู้ใดที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีคำสั่งให้เพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมมลพิษตาม มาตรา 82 (5) ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ หรือฝ่าฝืนดำเนินกิจการ ต่อไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับคำสั่งให้ปิดการดำเนินกิจการให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียตามมาตรา 82 (4) และคำสั่งให้เพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมมลพิษตามมาตรา 82 (5) บัญญัติว่า

มาตรา 82 เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมี อำนาจดังต่อไปนี้

(4) ออกคำสั่งเป็นหนังสือสั่งให้ผู้ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือ กำจัดของเสียหยุดหรือปิดการดำเนินกิจการให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสีย หรือสั่งเพิก ถอนใบอนุญาต ในกรณีที่ได้รับใบอนุญาตรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสีย นั้น ฝ่า ฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ประกาศหรือเงื่อนไขที่ออกหรือกำหนดตามความในพระราชบัญญัตินี้ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้

(5) ออกคำสั่งเป็นหนังสือเพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมตามมาตรา 68 หรือมาตรา 70 ใน กรณีที่ผู้ควบคุมนั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ประกาศ หรือเงื่อนไขที่ออกหรือกำหนดตามความในพระราชบัญญัตินี้ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษซึ่งสั่งตามพระราชบัญญัตินี้

13. ความผิดจากการว่าจ้างผู้ถูกเพิกถอนการเป็นผู้ควบคุมการทำงานของระบบบำบัด อากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจัดให้มีตามกฎหมาย

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 ได้บัญญัติความผิดจากการว่าจ้างผู้ถูกเพิกถอนการเป็นผู้ ควบคุมการทำงานของระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย ซึ่งตนมี หน้าที่ต้องจัดให้มีตามกฎหมายตามมาตรา 110 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 110 เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษผู้ใดจ้างบุคคลที่ถูกเพิกถอนการ เป็นผู้ควบคุมแล้ว ให้ควบคุมการทำงานของระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบ กำจัดของเสีย ซึ่งตนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดให้มีตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษ ปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

14. การให้ผู้จัดการของนิติบุคคล หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติ บุคคลต้องระวางโทษตามที่นิติบุคคลได้รับด้วย

บทกำหนดโทษตามหมวด 7 บัญญัติให้ผู้จัดการของนิติบุคคล หรือบุคคลใดซึ่ง รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลต้องระวางโทษตามที่นิติบุคคลได้รับด้วยตามมาตรา 111 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 111 ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคลกรรมการ หรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนั้น

ความรับผิดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

พ.ศ. 2535 มาตรา 96

ละเมิดมีความแตกต่างจากความรับผิดทางอาญาที่ถึงแม้แต่เดิมจะมีได้แบ่งแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยกฎหมายอาญาเป็นเรื่องที่รัฐกำหนดเกณฑ์ความรับผิดทางอาญาไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบและดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคม เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนที่เป็นสมาชิกของสังคมและระหว่างเอกชนด้วยกันในลักษณะของการกระทำความผิดต่อกัน ในขณะที่ละเมิดเป็นการกระทำที่สร้างความเสียหายขึ้นโดยผู้กระทำไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้ โดยในระบบกฎหมายจารีตประเพณีกฎหมายจะกำหนดการกระทำที่เป็นละเมิดไว้เป็นเรื่อง ๆ ไป ในขณะที่ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะกำหนดลักษณะแห่งการกระทำไว้เป็นหลักทั่วไป หากกรณีเข้าหลักเกณฑ์ก็ถือว่าเป็นละเมิด ในเรื่องสภาพบังคับกฎหมายอาญากำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนเพื่อตัดโอกาสในการกระทำความผิดและสร้างมาตรฐานของสังคมควบคู่กันไปโดยมุ่งกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำผิดและเครื่องมือที่ใช้กระทำความผิด ในขณะที่สภาพบังคับทางละเมิดมิใช่โทษแต่เป็นการฟื้นฟูและชดเชยเยียวยาความเสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุด สัญญาระหว่างกันก็ยังสามารถละเมิดได้ใน (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2556, หน้า 177 - 178)

สำหรับความรับผิดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมวด 6 มาตรา 96, ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 96 แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของรัฐเสียหายด้วยประการใด ๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายใหม่ทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าจะการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่ามลพิษเช่นนั้นเกิดจาก

- (1) เหตุสุดวิสัยหรือการสงคราม
- (2) การกระทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ

(3) การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายเองหรือของบุคคลอื่น ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือโดยอ้อมในการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้น

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย

การกระทำละเมิดตาม มาตรา 96 อยู่ในหมวด 6 ในเรื่องความรับผิดทางแพ่ง โดยผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดโดยเคร่งครัดในค่าเสียหายที่ก่อมลพิษโดยการกระทำนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม สำหรับความเสียหายนั้นได้แก่การก่อให้เกิดหรือการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัย เนื่องจากเป็นบัพพัญญุตินในความรับผิดในทางแพ่งจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งกลับคืนสู่ฐานะเดิม

ความรับผิดทางอาญากับการก่อมลพิษของต่างประเทศ

การก่อมลพิษในต่างประเทศนั้น ผู้กระทำความผิดถือเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญาและต้องรับโทษในทางอาญาจากการก่อมลพิษ ดังเช่นประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย กล่าวคือ

1. ประเทศญี่ปุ่น

การใช้กฎหมายอาญามาจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่นนั้นมีกฎหมายว่าด้วยการลงโทษการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษลักษณะพิเศษคือการลงโทษการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ การลงโทษปรับหรือจำคุกในประเทศญี่ปุ่นเป็นไปตามประเภทของความผิดมี 5 ประเภท

1.1 ความผิดที่กำหนดให้การกระทำการปล่อยมลพิษที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายชีวิตเป็นองค์ประกอบความผิด

1.2 การกระทำการปล่อยมลพิษก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายเป็นองค์ประกอบความผิด

1.3 การกระทำการปล่อยมลพิษผิดต่อกฎหมายหรือไม่ได้รับอนุญาตเป็นองค์ประกอบความผิด

1.4 การกระทำที่ขัดต่อคำสั่งราชการที่ควบคุมมลพิษเป็นองค์ประกอบความผิด

1.5 การไม่ขออนุญาตจากราชการหรือแสดงเอกสารเท็จในการขออนุญาตเป็นองค์ประกอบความผิด

สำหรับในประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองประชาชนจากมลพิษ โดยตรงโดยชื่อว่า กฎหมายว่าด้วยการลงโทษการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของประชาชน (Law for the punishment of crimes relating to environmental pollution which adversely affects the health of persons) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะ บัญญัติฐานความผิดที่มุ่งคุ้มครองประชาชนจากมลพิษให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษจากการก่อมลพิษ

กฎหมายว่าด้วยการลงโทษการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของประชาชน (Law for the punishment of crimes relating to environmental pollution which adversely affects the health of persons)

มาตรา 5 กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่ากรณีที่บุคคลใดปล่อยสารที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพประชาชนและอันตรายนี้อาจจะเป็นผลจากการปล่อยสารดังกล่าวก็ได้ เช่นนี้ให้ถือว่า อันตรายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากการปล่อยสารดังกล่าวโดยบุคคลนั้น และ

(1) หากสารพิษสะสมในร่างกายประชาชนเป็นจำนวนมากและเป็นผลมาจากการ ประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมโดยเจตนา ผู้นั้นต้องถูกลงโทษให้ทำงานหนักไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ ไม่เกิน 3 ล้านเยนและหากการกระทำความผิดตามที่กล่าวมานั้นเป็นเหตุให้ได้รับผลร้ายถึงตาย หรือ ได้รับอันตรายแก่กาย ผู้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษจำคุกให้ทำงานหนักเป็นเวลาไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่ เกิน 5 ล้านเยน (มาตรา 2)

(2) หากสารพิษสะสมในร่างกายประชาชนเป็นจำนวนมากและเป็นผลมาจากการ ประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมโดยประมาท ปราศจากความระมัดระวังอันจำเป็น ทำให้เกิด อันตรายต่อชีวิตและสุขภาพของประชาชนผู้นั้นต้องถูกลงโทษให้ทำงานหนักไม่เกิน 2 ปี หรือปรับ ไม่เกิน 2 ล้านเยนและหากการกระทำความผิดตามที่กล่าวมานั้นเป็นเหตุให้ได้รับผลร้ายถึงตาย หรือ ได้รับอันตรายแก่กาย ผู้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษจำคุกให้ทำงานหนักเป็นเวลาไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่ เกิน 3 ล้านเยน (มาตรา 3)

(3) ในกรณีความรับผิดชอบของผู้แทนหรือตัวแทน กฎหมายบัญญัติว่ากรณีที่ผู้แทนของ บริษัทหรือตัวแทน ลูกจ้าง หรือคนงานของบริษัทหรือของบุคคลใด กระทำการอันใดเป็นความผิดที่ กล่าวไว้ในกฎหมายนี้ เช่นนี้ไม่เพียงแต่ผู้กระทำจะต้องถูกลงโทษ แต่ทว่าบริษัทหรือบุคคลนั้น จะต้องถูกลงโทษปรับด้วย (มาตรา 4) (ศุภณัฐ ชัยสวัสดิ์, 2556, หน้า 112)

จะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหามลพิษที่ ก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพร่างกายของประชาชนอย่างสูง ดังนั้นแล้วกฎหมายจึงได้บัญญัติข้อ สันนิษฐานไว้เป็นความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดที่ผู้ก่อมลพิษจะต้องเข้าข้อสันนิษฐานว่าได้กระทำ ความผิด โดยความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดความคุ้มครองไปถึงประชาชนที่ได้รับ

ผลร้ายจากการก่อมลพิษนอกเหนือจากคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติหรือการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่เท่านั้น

2. เครือรัฐออสเตรเลีย

พระราชบัญญัติมาตรการปกป้องสิ่งแวดล้อมปี 1997 แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ (The protection of the environment operations act 1997 (NSW)) จำแนกความผิดตามความรุนแรง ออกเป็นสามประเภท คือ 1. ประเภทแรกความผิดที่มีความร้ายแรงมากที่สุด และการจะเป็นความผิดได้ต้องพิสูจน์องค์ประกอบภายใน (Mens rea) 2. ประเภทที่สองคือความผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) และ 3. ประเภทที่สามคือความผิดโดยเด็ดขาด (Absolute liability) อันมีความรุนแรงน้อยที่สุด ทั้งนี้สำหรับความผิดประเภทแรกที่ทำโดยเจตนาโทษขั้นสูงคือปรับ 5 ล้านเหรียญสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบริษัท และ 1 ล้านเหรียญสำหรับบุคคลธรรมดา หากเป็นการกระทำโดยประมาท โทษปรับสำหรับบริษัทคือ 2 ล้านเหรียญ และสำหรับบุคคลธรรมดาคือ 500,000 เหรียญ ในกรณีโทษจำคุก อัตราโทษขั้นสูงสำหรับการกระทำโดยเจตนาคือ 7 ปี ส่วนหากเป็นการกระทำโดยประมาทคือจำคุก 4 ปี บุคคลธรรมดาสามารถถูกลงโทษทั้งจำทั้งปรับได้ ส่วนกรณีความผิดประเภทที่สองนั้น โทษปรับขั้นสูงคือ 1 ล้านเหรียญ สำหรับบริษัท และ 250,000 เหรียญ สำหรับบุคคลธรรมดา

เนื่องจากการลงโทษปรับจะต้องร้ายแรงพอที่จะเปลี่ยนแรงจูงใจในทางเศรษฐกิจเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมแทนการฝ่าฝืน ดังนั้นต้นทุนในการประกอบอาชญากรรมไม่ควรถูกกว่าต้นทุนในการป้องกันการเกิดอาชญากรรม อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมจะยังคงสร้างกำไรจนกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับน้อยกว่าต้นทุนของการกระทำความผิด ดังนั้นจำนวนค่าปรับในความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงต้องไม่เล็กน้อยจนดูเหมือนเป็นเพียงค่าธรรมเนียมในการอนุญาตให้กระทำความผิด เพราะโทษที่ลงต้องสร้างแรงจูงใจให้คนไม่ยอมทำผิดกฎหมาย

สำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับมลพิษนั้นถือเป็นการกระทำความผิดประเภทที่สองคือความผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) ซึ่งพระราชบัญญัติมาตรการปกป้องสิ่งแวดล้อมปี 1997 แห่ง รัฐนิวเซาท์เวลส์ ได้กำหนดความผิดจากการกระทำที่ก่อให้เกิดมลพิษทาง น้ำ อากาศ เสียง พื้นดิน เป็นต้น

ตัวอย่างเช่นกรณีการก่อมลพิษทางน้ำ พระราชบัญญัติมาตรการปกป้องสิ่งแวดล้อมปี 1997 แห่ง รัฐนิวเซาท์เวลส์ เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 120 และรับโทษตามมาตรา 123 กล่าวคือ มาตรา 120 ข้อย้ามเกี่ยวกับมลพิษทางน้ำ

- (1) ผู้ก่อมลพิษในแหล่งน้ำเป็นผู้กระทำความผิด
- (2) ในส่วนนี้

มลพิษทางน้ำนั้นรวมไปถึงการก่อมลพิษจากสาเหตุโดยตรงหรือการอนุญาตให้เกิดมลพิษในแหล่งน้ำ

มาตรา 123 โทษสูงสุดของความผิดมลพิษน้ำ

ผู้ใดกระทำความผิดต้องระวางโทษ

(1) ทรัพย์สินบุคคล ให้ปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์ และในกรณีที่การกระทำความผิดยังกระทำต่อเนื่องไปอีกให้ปรับไม่เกิน 120,000 ดอลลาร์เป็นรายวัน

(2) ในกรณีบุคคลธรรมดาปรับไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์ และในกรณีที่การกระทำความผิดยังกระทำต่อเนื่องไปอีกให้ปรับไม่เกิน 60,000 ดอลลาร์ เป็นรายวัน

ตัวอย่างการกระทำความผิดจากการก่อมลพิษและต้องรับโทษทางอาญา

ในคดีระหว่าง หน่วยงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และวารินกาคอล์ฟคลับ จำกัด จำเลย ประกอบธุรกิจสนามกอล์ฟอยู่แห่งหนึ่ง ซึ่งใกล้กับลำธารบริวควาล์ว โดยจำเลยได้สร้างลานคอนกรีตเพื่อกักเก็บและผสมยาฆ่าแมลง และใช้เป็นสถานที่ล้างรถกอล์ฟตลอดจนอุปกรณ์บำรุงสนามกอล์ฟต่าง ๆ จนรวมไปถึงการล้างอุปกรณ์ที่มีการใช้ยาฆ่าแมลงและยาฆ่าพืชด้วย โดยสถานที่ดังกล่าวของจำเลยไม่ได้มีวิธีการป้องกันการรั่วไหลของสารเคมีต่าง ๆ เช่น การดูดซับของเหลวและสารเคมี เป็นต้น นอกจากนี้ลูกจ้างของจำเลยยังได้เทยาฆ่าแมลงทิ้งในลานคอนกรีตเพราะเครื่องฉีดยาฆ่าแมลงบางเครื่องไม่สามารถนำไปใช้การได้ จึงทำให้สารฆ่าแมลงซึมลงในคอนกรีตและไหลผ่านท่อระบายน้ำใต้ดินซึ่งเชื่อมกับลำธาร จนเป็นเหตุให้ปลาและเป็ดในลำธารตายเป็นจำนวนมาก โดยที่จำเลยไม่ได้มีวิธีการป้องกันอย่างเพียงพอและไม่มีการขจัดมลพิษของเสียก่อนปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม โดยศาลได้ตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดโดยประมาทเลินเล่อในการปล่อยสารพิษที่เป็นอันตรายจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ในคดีนี้ลูกจ้างของจำเลยจะมีส่วนผิดด้วยก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงการกระทำส่วนหนึ่งของความผิดเท่านั้นเพราะถ้าจำเลยมีวิธีการหรือระบบที่ป้องกันอย่างเพียงพอความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงเป็นความรับผิดชอบทั้งหมดของจำเลยที่จะต้องหาวิธีป้องกันการรั่วไหลของสารพิษในสถานที่ของตน จำเลยจึงถูกศาลตัดสินให้ดำเนินมาตรการป้องกันมลพิษที่จะเกิดขึ้นต่อไป โดยศาลสั่งให้จำเลยสร้างสถานที่ที่ไว้ล้างสารเคมีที่ใช้ในสนามกอล์ฟและอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อกับท่อระบายน้ำ รวมไปถึงเครื่องกรองสารเคมีที่มีหลังคาปิดเพื่อป้องกันการรั่วไหลและสถานที่กักเก็บน้ำในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นตลอดจนสร้างสถานที่กักเก็บน้ำมันดิเซลและอุปกรณ์ป้องกันการรั่วไหลบนลานคอนกรีตดังกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้นอีก นอกจากนี้จำเลยยังได้รับโทษปรับเป็นจำนวน 250,000 ดอลลาร์ ค่าใช้จ่ายในการสืบสวนอีกเป็นจำนวน 190,000 ดอลลาร์ คำสั่งให้ทำการประกาศ และคำสั่งชดเชยค่าใช้จ่ายให้แก่หน่วยงานท้องถิ่น (อนันต์ ลิขิตชนสมบัติ, 2557, หน้า 28)

หรือ ในคดีระหว่าง หน่วยงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และศิษย์ โดยจำเลยในคดีนี้ได้เช่าที่ดินแห่งหนึ่ง และมีการลักลอบนำขยะจำนวนมากมาทิ้งบนที่ดินผืนนี้ ซึ่งอยู่ใกล้กับเขื่อนจากหลักฐานทางภาพถ่ายและวิดีโอขยะส่วนใหญ่ที่ถูกนำมาทิ้งนั้นจะเป็นยางรถและหีบห่อพลาสติก ซึ่งตามหลักฐานการทิ้งและเก็บสะสมยางในลักษณะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยและอาจนำมาซึ่งโรคต่าง ๆ รวมถึงมลพิษทางน้ำในกรณีที่เกิดการเผาไหม้ของยาง จำเลยจึงถูกศาลสั่งให้กำจัดยางรถยนต์และหีบห่อพลาสติกบนผืนดินนี้ และนำไปเสริมรับเงินจากโรงงานที่กำจัดขยะมาขึ้นต่อหน่วยงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งศาลได้ลงโทษปรับจำเลยเป็นจำนวน 12,000 ดอลลาร์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการก่อมลพิษนั้นในประเทศออสเตรเลียได้กำหนดว่าเป็นการกระทำ ความผิดและมีโทษทางอาญาบัญญัติไว้เช่นเดียวกันกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีทั้งโทษปรับและโทษจำคุกจากการกระทำ ความผิดที่เกิดจากการก่อมลพิษโดยตรง

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

การกำหนดฐานความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หมวด 7 นั้นมีบทกำหนดโทษทางอาญาในความผิดจากการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่ทั้งนี้พบว่า การกระทำที่ก่อให้เกิดมลพิษตามมาตรา 96 อันถือเป็นการกระทำละเมิดที่เกี่ยวกับมลพิษยังคงรับผิดชอบเฉพาะในทางแพ่งเท่านั้น ไม่มีบทกำหนดโทษในทางอาญาเป็นพิเศษ จึงทำให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการก่อให้เกิดมลพิษจากผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษยังไม่มีฐานความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 สำหรับมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัตินี้บัญญัติว่า

มาตรา 96 แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของรัฐเสียหายด้วยประการใด ๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่ามลพิษเช่นนั้นเกิดจาก

- (1) เหตุสุดวิสัยหรือการสงคราม
- (2) การกระทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ
- (3) การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายเองหรือของบุคคลอื่น ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือโดยอ้อมในการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้น

ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางอาญานั้นว่าการกระทำใดควรเป็นความผิดทางอาญา จำต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการนิบัญญัติทางอาญาสารบัญญัติ กล่าวคือ

ก. กลุ่มครองป้องกันซึ่งตัวบุคคล (และในบางครั้งกลุ่มครองสัตว์ด้วย) จากการกระทำโดยเจตนา อันเป็นการโหดเหี้ยม ทารุณ หรือการประกอบกรรมทางเพศ ด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ กลุ่มครองป้องกันบุคคลจากภัยบางประการอันเกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา (ตัวอย่างเช่น ภัยบนท้องถนน ภัยจากยาพิษ หรือ โรคระบาด เป็นต้น) กลุ่มครองป้องกันกลุ่มบุคคลที่อาจถูกชักจูงให้หลงผิดได้ง่าย (นั่นคือ ผู้เยาว์หรือบุคคลผู้มีจิตใจไม่สมประกอบ) จากการทำร้าย กดขี่หรือขูดรีด อันจะเกิดแต่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลเหล่านั้น (ตัวอย่างหลอกให้ร่วมประเวณีด้วย เป็นต้น)

ข. กลุ่มครองป้องกันสภาวะจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ให้รอดพ้นจากความกระทบกระเทือนจากการกระทำที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว และยินยอมต่อการกระทำนั้นแล้วแต่ถือว่าผิดธรรมชาติ (เช่น การร่วมประเวณีระหว่างพี่น้องท้องเดียวกันและความสัมพันธ์ทางเพศอันผิดปกติ) ป้องกันการกระทำบางประเภท ซึ่งเมื่อได้กระทำขึ้นท่ามกลางสาธารณชนแล้วจะกระทบกระเทือนจิตใจบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก (เช่น อนาคต คำกล่าวพรูสาท และอื่น ๆ) รวมทั้งป้องกันพฤติกรรมบางประเภท อันอาจช่วยทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นในหมู่ประชาชน

ค. กลุ่มครองป้องกันซึ่งทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อโกง หรือการทำให้เสียทรัพย์สิน และกรณีอื่น ๆ

ง. กลุ่มครองป้องกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ (เช่น การกีดขวางทางสัญจร ปิดกั้นทางสาธารณะ) รวมทั้งใช้สภาพบังคับทางอาญาเพื่อเก็บรวบรวมภาษีอากร (เช่น ห้ามมิรถยนต์ หรือทรัพย์สินบางอย่างไว้ในครอบครองโดยไม่มีทะเบียน)

จ. เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม (เช่น พระมหากษัตริย์ ศาสนา) รวมทั้งเพื่อบังคับให้เกิดความเมตตากรุณาที่จำเป็น (เช่น ไม่ส่งเด็กไปโรงเรียนเมื่ออยู่ในวัยบังคับเรียน ไม่ช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในอันตราย)

ฉ. เพื่อบังคับใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายเหล่านี้บรรลุผล (เช่น การขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน การให้การเท็จ เป็นต้น)

เมื่อพิจารณาถึงการก่อกมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้ก่อกมลพิษได้ทำให้ประชาชนและรัฐต้องเกิดความเสียหายจากการก่อกมลพิษนั้น โดยมลพิษนั้นสามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่ถึงแก่ความตาย บาดเจ็บต้องรักษาตัวในโรงพยาบาล หรือเสียหายต่อสุขภาพอนามัยในระยะยาว และรวมไปถึงทรัพย์สินเช่นความตายของสัตว์เลี้ยง ฝนกรดที่ทำให้หลังคาผุกร่อน เป็นต้น ซึ่งความเสียหายจากมลพิษดังกล่าวอยู่ในความขอบเขตตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังกล่าวที่บุคคลผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากผู้ครอบครองแหล่งมลพิษสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้แต่การกระทำดังกล่าวในปัจจุบันยังไม่มีฐานความผิดทางอาญาที่จะต้องรับโทษจากการที่ตนก่อกมลพิษนั้น การที่ไม่มีฐาน

ความผิดทางอาญาจึงก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อสังคมมากกว่า เนื่องจากไม่มีกฎหมายที่จะป้องกัน
คุ้มครองซึ่งตัวบุคคล สภาพจิตใจของสมาชิกในสังคม ป้องกันซึ่งทรัพย์สิน อันเป็นวัตถุประสงค์
ของการที่กฎหมายอาญาที่ควรบัญญัติฐานความผิดไว้

นอกจากวัตถุประสงค์ทางอาญาแล้วทฤษฎีว่าด้วยการกำหนดปริมาณของกฎหมาย
อาญาสารบัญญัติหากนำมาพิจารณาประกอบกันอาจพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

หลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัด

หลักเกณฑ์แรกที่ว่าด้วยการจำกัดนี้ มีแนวคิดหลักว่า การใช้โทษทางอาญานั้นต้องมี
ข้อจำกัด ดังนั้นจึงไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางประการ หรือในสถานการณ์
บางสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม หลักเกณฑ์เช่นนี้มีวิวัฒนาการทั้งในเนื้อหาและรูปแบบต่าง ๆ
ดังต่อไปนี้

ก. กฎหมายอาญานั้น ไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามที่มีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้บุคคลอื่น
เชื่อฟัง

ข. ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อลงโทษพฤติกรรมที่ปราศจากพิษภัย

ค. ไม่ควรใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นวิธีการที่นำไปสู่จุดประสงค์ที่สามารถทำให้บรรลุถึง
ซึ่งจุดประสงค์เช่นเดียวกันนั้น ด้วยวิธีการอื่นที่ทำให้เกิดความทุกข์เขวทวนน้อยกว่า

ง. ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้ เมื่อผลร้ายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้นน้อยกว่าผลร้ายที่
เกิดจากการลงโทษ

จ. ไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้ เพื่อจุดประสงค์ที่จะบังคับให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ
ตามแนวทางที่จะนำไปให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตนเอง

หลักเกณฑ์ว่าด้วยความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ฉ. กฎหมายอาญาไม่ควรรวมไว้ซึ่งข้อห้ามที่ไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากมติ
มหาชน

ช. กฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามที่บังคับใช้ไม่ได้

ซ. กฎหมายอาญาไม่ควรรวมเอาไว้ซึ่งข้อห้ามบางประการซึ่งเมื่อมีการละเมิดข้อห้ามนั้น
แล้ว ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำมีความผิดเกิดขึ้นจริง

หลักเกณฑ์แบบปฏิฐาน

รัฐจะต้องหากฎเกณฑ์ชนิดอื่น (ที่นอกเหนือไปจากกฎหมายแห่งศีลธรรม) ในการลงโทษ
ผู้กระทำความผิด และจะต้องค้นหาหน้าที่ของกฎหมายอาญาที่ไม่ขึ้นต่อกฎศีลธรรม การหา
กฎเกณฑ์ชนิดนี้ไม่น่าจะยากเย็นอะไร การทำหน้าที่อย่างราบรื่นของสังคม และการดำรงรักษาไว้ซึ่ง
ความสงบเรียบร้อยนั้นย่อมเป็นเหตุผลเพียงพอที่ทำให้การกระทำบางอย่างถูกควบคุมโดยรัฐได้

หลักเกณฑ์แบบผสมผสาน

เป็นกฎเกณฑ์ที่รวบรวมเอาหลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัด และหลักเกณฑ์แบบปฏิฐาน
เอาไว้ด้วยกันได้ หลักเกณฑ์ใหม่นี้ต้องเป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่ขึ้นตรงต่อระบบคุณค่าและศีลธรรมแม้
จะไม่เป็นอิสระไปจากระบบคุณค่าและศีลธรรมโดยสมบูรณ์ก็ตาม

แนวคิดของการกำหนดปริมาณของกฎหมายอาญาสารบัญญัตินั้นเพื่อพยายามอธิบาย
ถึงพฤติกรรมอย่างไรที่จะจัดเข้าอยู่ในวัตถุประสงค์ที่กฎหมายอาญาต้องการทำให้บรรลุผล อันเป็น
การพยายามอธิบายที่ละเอียดยิ่งขึ้นกว่าวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการนิบัญญัติทางอาญาสาร
บัญญัติ เมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ที่ผู้ครอบครองแหล่งมลพิษก่อมลพิษโดยรั่วไหลหรือแพร่กระจายขึ้น
ในชุมชน ทำให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สินของประชาชนตาม
ความหมายของมาตรา 96 นั้น หากกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญา จะถือเป็น
การใช้กฎหมายอาญาในบางสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการจำกัดหรือไม่ ซึ่ง
เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำที่ก่อให้เกิดการแพร่กระจายมลพิษจากการรั่วไหลแล้ว
การกำหนดฐานความผิดให้ผู้ครอบครองมลพิษต้องรับผิดชอบจากการกระทำให้มลพิษรั่วไหลหรือ
แพร่กระจายถือเป็นการกระทำที่เป็นพิษภัยแก่สังคม การบัญญัติฐานความผิดทางอาญาดังกล่าวนี้
น่าจะเป็นการบัญญัติฐานความผิดเพื่อการคุ้มครอง ป้องกันประชาชนจากพิษภัยนั้นมากกว่าที่จะ
เป็นการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อฟังหรือลงโทษพฤติกรรมที่ปราศจากพิษภัย หรือจะ
บังคับให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่จะนำไปให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติกันเท่านั้น

นอกจากพฤติกรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ต้องพิจารณาตามหลักวัตถุประสงค์ทางอาญาและทฤษฎีว่าด้วยการกำหนด
ปริมาณของกฎหมายอาญาสารบัญญัติแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษบุคคลว่า
พฤติกรรมดังกล่าวควรจะต้องลงโทษหรือไม่ตามทฤษฎีการลงโทษกล่าวคือ ทฤษฎีการลงโทษมีผล
เพื่อเป็นการข่มขู่ (Deterrence) ซึ่งมีหลักว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่เพื่อต้องการข่มขู่ผู้กระทำ
ความผิดให้เข็ดหลาบและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้นอีก ทั้งยังเป็นตัวอย่างให้คนทั่วไปได้เห็น
เพื่อที่จะไม่เลียนแบบหรือเอาอย่างการกระทำความผิดเช่นนั้นอีก และเมื่อเห็นวิธีการข่มขู่ซึ่งเป็น
การลงโทษประเภทต่าง ๆ แล้วในที่สุดแล้วก็จะเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด
เช่นนั้นอีก

โดยเมื่อพิจารณาพฤติกรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
แห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ที่ผู้ครอบครองมลพิษทำให้มลพิษรั่วไหลหรือแพร่กระจายจนกระทั่ง
ทำให้บุคคลต่างได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือทรัพย์สิน หากผู้ครอบครองแหล่งมลพิษ
ไม่ต้องรับโทษทางอาญาผู้ครอบครองมลพิษนั้นย่อมไม่เกรงกลัวการกระทำความผิดอันเนื่องจากผู้
ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของนิติบุคคลประกอบกิจการเมื่อเห็นว่า

การกระทำดังกล่าวเป็นเพียงละเมิดในทางแพ่งย่อมไม่เกรงกลัวที่จะกระทำละเมิดเพราะการฟ้องคดีใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน อันทำให้กว่าจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางละเมิด นิติบุคคลนั้นยังมีเวลาอีกยาวนานที่จะกอบโกยเอาผลประโยชน์จากการกระทำละเมิดนั้น รวมไปถึงหากไม่มีเงินชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายก็เพียงแต่ถูกสั่งให้ล้มละลายเท่านั้นและผู้ประกอบการนั้นก็ยังสามารถจัดตั้งนิติบุคคลในชื่อใหม่หรือลักษณะตัวแทนของนิติบุคคลกลับมาประกอบกิจการได้ดังเดิม แต่หากว่าการกระทำให้เกิดการรั่วไหลแพร่กระจายของมลพิษเป็นความผิดทางอาญาแล้วผู้กระทำความผิดแม้จะเป็นนิติบุคคล กรรมการผู้มีอำนาจของนิติบุคคลต้องรับโทษในฐานะความผิดเดียวกันกับนิติบุคคลนั้น ย่อมทำให้เกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดและมีผลเป็นการข่มขู่มากกว่าการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งเท่านั้น นอกจากนี้ความร้ายแรงของภัยจากการก่อให้เกิดมลพิษยังรุนแรงในระดับที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และเสียหายต่อสุขภาพอนามัยในระยะยาว ที่ถือเป็นพิษภัยที่สังคมควรจะกำหนดโทษแก่ผู้กระทำผิดกรรมดังกล่าวนี้ด้วยหากไม่กำหนดโทษแล้วประชาชนในสังคมย่อมเกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมและเกิดการกระทำที่ต่อต้านรุนแรงต่อผู้กระทำความผิดระหว่างกันที่สุดในที่สุด อันเนื่องจากความเดือดร้อนเสียหายของคนในสังคมที่มากเกินไปจนรับไหวนั่นเอง

นอกจากพฤติกรรมใดควรเป็นการกระทำความผิดทางอาญาและการพิจารณากาลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ยังถือเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมกล่าวคือ เมื่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลงอย่างมาก แนวคิดและปฏิกิริยาของสังคมที่มีต่อการกระทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเดิมมองเพียงว่าเป็นการทำลายทรัพย์สินที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเท่านั้นเปลี่ยนเป็นสิ่งที่สังคมควรประณามและลงโทษ และเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต สุขภาพ ทรัพย์สิน รวมไปถึงการก่อกมลพิษที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนต่อไป จึงต้องให้การก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นความผิดทางอาญา เมื่อพฤติกรรมของผู้ครอบครองมลพิษตามมาตรา 96 คือการก่อกมลพิษโดยการทำให้รั่วไหลหรือแพร่กระจายมลพิษที่ตนครอบครอง การกระทำนั้นจึงเป็นการกระทำที่ควรเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่ได้กระทำต่อสิ่งแวดล้อมดังความหมายของกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมดังกล่าว สำหรับตัวอย่างการกระทำที่ก่อให้เกิดมลพิษต้องถือเป็นอาชญากรรมต่อสิ่งแวดล้อมที่ควรรับโทษทางอาญาดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประเทศญี่ปุ่นและเครือรัฐออสเตรเลียเป็นตัวอย่างกล่าวคือในประเทศญี่ปุ่นที่มีการกำหนดโทษอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการลงโทษการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของประชาชน โดยกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมในประเทศญี่ปุ่นมีพัฒนาการ 2 ด้าน คือ 1. ช่วยคุ้มครองสุขภาพร่างกายของมนุษย์ และ 2. อนุรักษ์สภาพนิเวศวิทยาธรรมชาติ กฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับระบบ

นิเวศวิทยาธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง สำหรับกฎหมายอาญาสิ่งแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่น เช่น กฎหมายว่าด้วยการลงโทษการกระทำผิดที่เกี่ยวกับการก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพของประชาชน (Law for the punishment of crimes relating to environmental pollution which adversely affects the health of persons) มาตรา 5 กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่า กรณีที่บุคคลใดปล่อยสารที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพประชาชนและอันตรายนี้อาจจะเป็นผลจากการปล่อยสารดังกล่าวก็ได้ เช่นนี้ให้ถือว่าอันตรายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากการปล่อยสารดังกล่าว โดยบุคคลนั้น และ

(1) หากสารพิษสะสมในร่างกายประชาชนเป็นจำนวนมากและเป็นผลมาจากการประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมโดยเจตนา ผู้นั้นต้องถูกลงโทษให้ทำงานหนักไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 3 ล้านเยนและหากการกระทำตามดังกล่าวมานั้นเป็นเหตุให้ได้รับผลร้ายถึงตาย หรือได้รับอันตรายแก่กาย ผู้กระทำต้องถูกลงโทษจำคุกให้ทำงานหนักเป็นเวลาไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 5 ล้านเยน (มาตรา 2)

(2) หากสารพิษสะสมในร่างกายประชาชนเป็นจำนวนมากและเป็นผลมาจากการประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมโดยประมาท ปราศจากความระมัดระวังอันจำเป็น ทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพของประชาชนผู้นั้นต้องถูกลงโทษให้ทำงานหนักไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 2 ล้านเยนและหากการกระทำตามดังกล่าวมานั้นเป็นเหตุให้ได้รับผลร้ายถึงตาย หรือได้รับอันตรายแก่กาย ผู้กระทำต้องถูกลงโทษจำคุกให้ทำงานหนักเป็นเวลาไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 3 ล้านเยน (มาตรา 3)

(3) ในกรณีความรับผิดชอบของผู้แทนหรือตัวแทน กฎหมายบัญญัติว่ากรณีที่ผู้แทนของบริษัทหรือตัวแทน ลูกจ้าง หรือคนงานของบริษัทหรือของบุคคลใด กระทำการอันใดเป็นความผิดที่กล่าวไว้ในกฎหมายนี้ เช่นนี้ไม่เพียงแต่ผู้กระทำจะต้องถูกลงโทษ แต่ทว่าบริษัทหรือบุคคลนั้นจะต้องถูกลงโทษปรับ

นอกจากนี้ในเครือรัฐออสเตรเลีย มีพระราชบัญญัติมาตรการปกป้องสิ่งแวดล้อมปี 1997 แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ จำแนกความผิดตามความรุนแรงเป็นสามประเภท คือ 1. ประเภทแรกความผิดที่มีความร้ายแรงมากที่สุด และการจะเป็นความผิดได้ต้องพิสูจน์องค์ประกอบภายใน 2. ประเภทที่สองคือความผิดโดยเคร่งครัด และ 3. ประเภทที่สามคือความผิดโดยเด็ดขาด อันมีความรุนแรงน้อยที่สุด

และสำหรับการกระทำผิดที่เกี่ยวกับมลพิษนั้นถือเป็นการกระทำผิดประเภทที่สองคือความผิดโดยเคร่งครัด ซึ่งพระราชบัญญัติมาตรการปกป้องสิ่งแวดล้อมปี 1997 แห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ ได้กำหนดความผิดจากการกระทำที่ก่อให้เกิดมลพิษทาง น้ำ อากาศ เสียง พื้นดิน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น กรณีการก่อกมลพิษทางน้ำ พระราชบัญญัติมาตรการปกป้องสิ่งแวดล้อมปี 1997

แห่ง รัฐนิวเซาท์เวลส์ เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 120 และรับโทษตามมาตรา 123 กล่าวคือ หากเกิดมลพิษในน้ำขึ้น ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัด และยังคงต้องรับโทษทางอาญากรณีนิติบุคคล ให้ปรับไม่เกิน 1,000,000 ดอลลาร์ และในกรณีที่มีการกระทำความผิดยังกระทำต่อเนื่องไปอีกให้ปรับไม่เกิน 120,000 ดอลลาร์ เป็นรายวันและในกรณีบุคคลธรรมดาปรับไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์ และในกรณีที่มีการกระทำความผิดยังกระทำต่อเนื่องไปอีกให้ปรับไม่เกิน 60,000 ดอลลาร์ เป็นรายวัน โดยเมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการรั่วไหลหรือแพร่กระจายมลพิษโดยผู้ครอบครองมลพิษ ต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดซึ่งมีลักษณะเดียวกับการบัญญัติกฎหมายของทั้งประเทศญี่ปุ่นและเครือรัฐออสเตรเลีย แต่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ยังไม่มีการกำหนดฐานความผิดทางอาญาให้ผู้ครอบครองมลพิษที่ก่อให้เกิดการแพร่กระจายหรือรั่วไหล ต้องมีความผิดและรับโทษจากการกระทำความผิดนั้น จึงยังไม่เป็นไปตามหลักแนวคดีอาญาสิ่งแวดล้อมดังกล่าว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

สิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นคือสิ่งที่อยู่รอบตัวเราที่ทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจดี ทั้งอากาศที่ดี แหล่งน้ำที่ดี เสียงที่ไม่รบกวนสุขภาพ ทิวทัศน์ แต่สิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นมักถูกทำร้ายด้วยอุตสาหกรรมที่พัฒนาขึ้น โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นมักจะก่อสารพิษหรือมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการแปรรูปสินค้า ทำให้เกิดการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับการก่อมลพิษขึ้น ทั้งมลพิษทางน้ำ อากาศ การสิ้นสะท้อน เสียง หรือแม้แต่พื้นดิน ทั้งนี้เมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้นพบว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดฐานความผิดไว้ตามหมวด 7 ซึ่งกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษทางอาญา แต่กลับไม่มีการกำหนดฐานความผิดและลงโทษจากการกระทำตามมาตรา 96 อันเป็นการกระทำที่เกี่ยวกับการที่ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายโดยเคร่งครัดจากมลพิษที่รั่วไหลหรือแพร่กระจายที่มีผลเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม ชีวิต ร่างกาย อนามัยของประชาชน เมื่อยังไม่ได้กำหนดฐานความผิดดังกล่าว จึงส่งผลให้ผู้ก่อมลพิษไม่เกรงกลัวที่จะก่อมลพิษรวมไปถึงการที่จะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดจากละเมิดทางแพ่ง เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าคดีจะถึงที่สุด นอกจากนี้ผู้ก่อมลพิษยังสามารถปิดกิจการหรือล้มละลาย โดยไม่จำเป็นต้องถูกลงโทษทางอาญา

เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมหรือการกระทำตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 สมควรเป็นการกระทำที่ต้องนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์สินหรือไม่ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดหลักทฤษฎีทางอาญา ขอบเขตแห่งปริมณฑลทางอาญา และอาญาสิ่งแวดล้อม มาศึกษาประกอบกันโดยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น และเครือรัฐออสเตรเลีย พบว่า การที่ผู้ครอบครองมลพิษทำให้เกิดการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษนั้น สมควรที่จะต้องกำหนดให้เป็นการกระทำที่เป็นความผิดทางอาญาและใช้หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดที่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงเจตนาภายในใจของผู้กระทำความผิด เนื่องจากการกระทำที่เป็นพิษภัยแก่สังคม และอาจนำมาซึ่งความแตกแยกในสังคมจากความรู้สึกล้มไม่เป็นธรรม และเพื่อปกป้องชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของบุคคลรวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นผลจากมลพิษที่เกิดขึ้นนั้น นอกจากนี้เมื่อการกระทำดังกล่าวไม่มีฐานความผิดจึงไม่มีโทษที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดส่งผลให้ผู้กระทำไม่เกรงกลัวที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นเพราะไม่โดนข่มขู่ด้วยกฎหมายอาญาซึ่งหากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดการกระทำ

ตามมาตรา 96 ให้เป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่มีโทษหมวด 7 เพื่อการลงโทษผู้กระทำความผิดก็จะส่งผลให้เป็นการข่มขู่ตามทฤษฎีการลงโทษทางอาญาโดยมุ่งหวังให้เกิดความเกรงกลัวที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษ และเป็นการป้องกันพิษภัยและความแตกแยกในสังคม อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติตามหลักอาญาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเสนอให้เพิ่มบทบัญญัติมาตรา 111/1 ในหมวด 7 บทกำหนดโทษแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยบัญญัติว่า

ผู้ครอบครองแหล่งมลพิษใดกระทำความผิดตามมาตรา 96 ให้ต้องรับโทษปรับไม่เกิน 10 ล้านบาท หรือไม่เกิน 1 ล้านบาทเป็นรายวันจนกว่าจะกำจัดมลพิษเสร็จสิ้น หรือโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ วงศ์กวี. (2553). *มาตรการลงโทษอาญาแก่นิติบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประกอบ ถิ่นเปสนันท์. (2550). การพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่น. *ศาลยุติธรรมปริทัศน์*, 1(6), 17-21.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535, 4 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 1-43.
- ยุทธศักดิ์ สิริสินธุ์ และปิยะนุช โปตะวนิช. (2556). ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับทางกฎหมายในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. เข้าถึงได้จาก <http://law.nida.ac.th/main/images/Data/IS/yutthasak%20sirisint.pdf>
- ศุภณัฐ ชัยสวัสดิ์. (2556). *มาตรการในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชากฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2539). ทางเลือกหนึ่งในการเยียวยาผู้เสียหายจากปัญหามลพิษ. *คูลพาท*, 43(1), 44-51.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2542). *การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- อนันต์ ลิขิตชนสมบัติ. (2557). *มาตรการการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2556). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อุดม สุภกิจ. (2542). *การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2556). *กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบทางแพ่ง การชดเชยเยียวยา และการระงับข้อพิพาท*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย ฤทธิภักดี. (2539). *อาญากรรมสิ่งแวดล้อมศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรม*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Pollution Relate Health Damage Compensation Law. (1973). The Japanese cabinet sets the period of validity for designated diseases. *Law*, 111(4), 245-246.